

Till statsrådet och chefen för Näringsdepartementet

Genom beslut den 11 november 1999 bemyndigade regeringen chefen för Näringsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över leveranskoncessionärernas långsiktiga kraftanskaffningsavtal.

Med stöd av bemyndigandet förordnades den 9 december 1999 konkurrensrådet Anita Sundberg som särskild utredare.

Den 21 december 1999 förordnades avdelningsdirektören Svante Eriksson att vara sekreterare i utredningen.

Utredningen har antagit namnet Kraftavtalsutredningen.

Utredningen har den 1 mars 2000 i en skrivelse till Näringsdepartementet avlämnat den lägesredovisning som anges i utredningens direktiv.

Härmed avlämnas utredningens betänkande Kraftavtal och leveranskoncessioner – effekter av koncessionssystemets förtida upphörande.

Utredningens arbete är härmed avslutat.

Stockholm den 7 augusti 2000.

Anita Sundberg

/Svante Eriksson

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Utredningens uppdrag och uppläggning.....	15
1.1 Bakgrund.....	15
1.2 Utredningens direktiv och uppläggning.....	18
1.3 Betänkandets disposition	20
2 Bedömningar av konsekvenser	23
2.1 Risker som den enskilde f.d. leveranskoncessionären utsätts för	23
2.2 Sannolikhet för att f.d. leveranskoncessionärer hamnar i ekonomiska svårigheter	27
2.3 Påverkan på strukturomvandling och konkurrens.....	29
2.4 Konsekvenser för den kommunala ekonomin.....	31
2.5 Konsekvenser för f.d. leveranskoncessionärer som varit aktiva på Nord Pool och för Nord Pool som marknadsplats.....	32
2.6 Övriga inhämtade synpunkter.....	33
3 Bedömningar av åtgärdsbehov	37
 Bilagor:	
1 Kommittédirektiv (dir. 1999:89).....	41
2 Utredningens lägesredovisning av den 1 mars 2000 (förkortad).....	47
3 De finska utredningsmännens arbete	63

Sammanfattning

Den 1 november 1999 infördes schablonberäkning av mindre förbrukares avgifter på elmarknaden. Samtidigt avskaffades systemet med leveranskoncession för elhandelsföretag. Systemet var ursprungligen tänkt att gälla till utgången av år 2000. Kraftanskaffningsavtal mellan producenter och leveranskoncessionärer som avsåg att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder hade därför enligt utredningens direktiv ingåtts med utgångspunkten att koncessionen skulle finnas kvar även under år 2000.

Enligt direktiven kan f.d. leveranskoncessionärer mot denna bakgrund ha slutit långsiktiga kraftanskaffningsavtal som är ofördelaktiga i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen. På motsvarande sätt kan enligt direktiven problem även ha uppstått för företag som har slutit långsiktiga prissäkringsavtal på den nordiska elbörsen Nord Pools terminsmarknad.

Mot denna bakgrund skall utredningen kartlägga omfattningen av f.d. leveranskoncessionärens problem med kraftanskaffnings- och prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande. Vidare skall utredningen analysera hur problemen påverkar vissa i direktiven särskilt angivna förhållanden. Vad avser kraftanskaffningsavtal skall utredningen även bedöma om det finns behov av generella lösningar i syfte att justera avtalsvillkor eller av att utredningen tar initiativ till förhandlingar mellan berörda parter i syfte att få villkoren i enskilda avtal justerade.

I syfte att kartlägga problemens omfattning och karaktär har utredningen genomfört en skriftlig enkät riktad till samtliga de 135 företag som var leveranskoncessionärer när systemet upphörde den 1 november 1999. Enkätens resultat presenterades i en lägesredovisning till Näringsdepartementet den 1 mars 2000.

I det nu föreliggande betänkandet redovisas de konsekvensanalyser som anges i direktiven samt utredningens bedömning av behovet av åtgärder. Underlaget för betänkandet har främst utgjorts av utredningens enkät samt uppföljande intervjuer med ett trettiotal av de f.d. leveranskoncessionärer som besvarade enkäten och med några avtalsmotparter till f.d. leveranskoncessionärer. Utredningen har bl.a. intervjuat

samtliga företag som i enkäten angav att man har allvarliga eller mycket allvarliga problem av något slag.

Bedömningar av problemens konsekvenser

Enligt direktiven skall utredningen analysera fem frågeställningar kring konsekvenser av problem med kraftanskaffnings- och prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande. Utredningens bedömningar sammanfattas nedan.

1) Vilka risker medför avtalen för f.d. leveranskoncessionärer i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande?

Genom införandet av schablonberäkning är elmarknaden helt öppen för konkurrens. Härmed riskerar elhandelsföretagen i långt högre grad än tidigare att tappa kunder. Enligt många av de f.d. leveranskoncessionärer som intervjuats är denna risk företagets största problem för närvarande.

Den ökade risken för att tappa kunder beror dock inte på det förtida upphörandet av leveranskoncessionen utan hade uppstått oavsett när i tiden schablonberäkningen införts. De risker som f.d. leveranskoncessionärer till följd av sina avtal utsätts för genom koncessionens förtida upphörande är därför av annat slag enligt utredningens mening.

En sådan risk hänger samman med att företag som ingått finansiella avtal i syfte att prissäkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder torde sakna möjlighet att omförhandla dessa avtal. Detta gäller oavsett om prissäkringen skett via Nord Pool eller bilateralt med annan motpart. I det fall prissäkringen skett på en oförmånlig prisnivå tvingas den f.d. leveranskoncessionären därför att stå den förlust som eventuellt kan uppstå.

En annan risk som utredningen vill peka på är att vissa f.d. leveranskoncessionärer kan befinna sig i en ofördelaktig situation jämfört med sina konkurrenter¹ även om man sökt åtgärda problem med kraftanskaffningsavtal genom att omförhandla eller frånträda sitt avtal. Att en sådan risk kan föreligga visas t.ex. av att 24 f.d. leveranskoncessionärer i utredningens enkät angav att man har någon form av problem trots att man omförhandlat eller frånträtt sitt avtal.

¹ Konkurrenter är bl.a. elhandelsföretag utanför koncessionssystemet, vilka etablerats under tiden för omregleringen då konkurrensmöjligheter successivt öppnats.

Däremot torde det knappast finnas risk för att f.d. leveranskoncessionärer helt skulle sakna möjlighet att få sina kraftanskaffningsavtal justerade. För detta talar att i de fall där man så önskat har samtliga företag som lämnat svar i utredningens enkät- och intervjuundersökningar av sina råkraftleverantörer givits möjlighet att omförhandla eller frånträda sitt avtal, oavsett om sådana möjligheter angetts i avtalen eller ej. Även de leverantörer som utredningen haft kontakt med har förklarat att man önskat behålla sina kunder på den öppna elmarknaden och därför berett f.d. leveranskoncessionärer möjlighet till omförhandling. Vad avser möjligheterna till justering av avtal har utredningen inte funnit några skillnader mellan exempelvis stora och små f.d. leveranskoncessionärer eller mellan företag med olika typer av ägarförhållanden.

Utredningens intryck är att förhandlingarna kring justeringar av avtal ofta bedrivits i relativt samförstånd. Ett tecken på det är att många f.d. leveranskoncessionärer i intervjuerna uttryckt förståelse för att man i förhandlingarna vanligen fått acceptera någon form av motprestation (t.ex. längre avtal, större volym, lösenavgift e.d.) för att exempelvis erhålla mer marknadsanpassade priser eller helt frånträda avtalet.

2) Riskerar f.d. leveranskoncessionärer att hamna i ekonomiska svårigheter på grund av avtalen?

Av de företag som besvarade utredningens enkät angav ca 60 % (46 av 76) att man hade ekonomiska problem som var kopplade till kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal och som hade uppstått till följd av leveranskoncessionens förtida upphörande. Tjugo företag angav att problemen var av allvarlig eller mycket allvarlig karaktär.

Utredningens intervjuundersökning visar emellertid att problemen sannolikt både är av mindre allvarlig karaktär och berör färre företag än vad enkäten gav intryck av.

För detta talar bl.a. att omkring hälften av de 20 företag som i enkäten angav allvarliga eller mycket allvarliga problem vid intervjuerna mer eller mindre uttryckligen uppgivit att problemen inte är så svåra som man angav i enkätsvaren, i några fall beroende på att avtalet justerats sedan enkätsvaren inlämnades. Vidare har inget av de trettio totala företagen som intervjuats sagt sig riskera att gå i konkurs till följd av problem av det slag utredningen studerar. Många av de intervjuade företagen har vidare uppgivit att man visserligen tappat fler kunder än man vunnit sedan schablonberäkningen infördes, men att detta problem ändå är möjligt att hantera eftersom kundörligheten hittills varit måttlig. Vidare har ett flertal av de intervjuade f.d. leveranskoncessionä-

rerna angivit att företagets råkraftinköp sker till sådana villkor att man har en positiv marginal på all el man säljer. Många av de intervjuade företagen har också gjort bedömningen att de problem som angivits i enkäten visserligen medför att företagets vinst övergångsvis minskar, men att företaget dock inte under något år kommer att redovisa negativt resultat på grund av problemen.

Även om problemen torde vara mindre omfattande än vad enkäten gav intryck av så kan dock antas att vissa företag har mer betydande problem. Detta torde gälla för omkring tio företag som i intervjuundersökningen uppgivit att man alltjämt har allvarliga eller mycket allvarliga problem. Det bör dock noteras att inte heller något av dessa företag gjort bedömningen att man hotas av konkurs till följd av problemen.

Bland de f.d. leveranskoncessionärer som kan antas ha mer betydande problem finns både stora och små företag. Problemen art varierar bland dessa företag. I allmänhet handlar det dock om problem med prissäkringsavtal, med omförhandlade kraftanskaffningsavtal, med frånträdade kraftanskaffningsavtal eller om en kombination av dessa problemtyper. Några enstaka företag har problem som härrör från kraftanskaffningsavtal som inte omförhandlats eller frånträtts, men dessa företag har vanligen även problem med t.ex. prissäkringsavtal. I de fall företagens problem delvis härrör från kraftanskaffningsavtal som inte justerats löper avtalen vanligen till utgången av år 2000 och omfattar ofta en mindre del av företagets totala elförsäljning. Samtliga dessa företag har i intervjuundersökningen gjort bedömningen att det saknas förutsättningar för att omförhandla avtalet och har därför i allmänhet heller inte kontaktat sin råkraftleverantör i detta syfte.

3) Påverkan på strukturförändringar och konkurrens på elmarknaden?

I den mån införandet av schablonberäkning kommer att leda till ökad strukturomvandling i elbranschen så beror detta enligt utredningens mening i första hand på att marknaden öppnats för konkurrens och inte på att leveranskoncessionssystemet upphört i förtid.

Samtidigt finns dock skäl att anta att de risker f.d. leveranskoncessionärer utsätts för till följd av leveranskoncessionens förtida upphörande (se p. 1 ovan) kan hämma företagets möjligheter att konkurrera på den öppna elmarknaden. Teoretiskt sett torde sådana försämrade konkurrensmöjligheter kunna driva på takten i strukturomvandlingen. Utredningen har dock inte fått några indikationer på att leveranskoncessionens förtida upphörande skulle ha skyndat på strukturomvandlingen av elmarknaden.

4) Medför problemen konsekvenser för den kommunala ekonomin?

Av de helt eller delvis kommunägda företag som besvarade utredningens enkät angav ca 25 % (11 av 45) att företaget har problem av sådan art att även kommunen drabbas. Nio av företagen har intervjuats och samtliga har uppgivit att kommunens problem innebär att man som ägare övergångsvis får sämre avkastning på sitt investerade kapital. Inget företag har angivit några mer långtgående problem.

Mot denna bakgrund bedömer utredningen att problem med kraftanskaffnings- och prissäkringsavtal i samband med det förtida upphörandet av leveranskoncessionen endast medför begränsade konsekvenser för den kommunala ekonomin. För detta talar även att Svenska Kommunförbundet till utredningen framfört att ingen kommun hört av sig till förbundet med anledning av sådana problem.

5) Konsekvenser för företag som varit aktiva på Nord Pools terminsmarknad och för Nord Pool som marknadsplats?

Nord Pools regelverk ger inte något utrymme för att justera ingångna prissäkringsavtal. Såvitt utredningen kan bedöma går det därför inte att omförhandla ett avtal med Nord Pool. I det fall en f.d. leveranskoncessionär ingått ett ofördelaktigt prissäkringsavtal så får företaget därför stå den förlust som eventuellt kan uppstå. Om man inte önskar vänta ut avtalet kan man i och för sig när som helst kvitta sig ur sin position genom att ingå ett rakt motsatt avtal, men även i detta fall får man stå den förlust som eventuellt kan uppstå.

I enkäten angav tolv företag att man via Nord Pool har prissäkrat inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder. Nio av företagen angav att prissäkringen medför ekonomiska problem för företaget i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande, i fyra fall av allvarlig eller mycket allvarlig karaktär.

Utredningen har inte tillräckligt detaljerad information om de enskilda företagens förhållanden för att mer i detalj bedöma vilka ekonomiska konsekvenser de i enkäten angivna problemen medför för företagen. Inget av företagen har dock i utredningens intervjuundersökning angivit att problemen är av den arten att man hotas av konkurs.

Såvitt utredningen kan bedöma medför företagens problem inte några konsekvenser för Nord Pool som marknadsplats. Nord Pool ställer nämligen stränga ekonomiska säkerhetskrav på de aktörer som handlar på elbörsen, vilket bl.a. innebär att risken är mycket liten för att problem hos aktörerna skall påverka Nord Pool. Enligt uppgift från Nord Pool har också säkerhetskraven inneburit att Nord Pool kunnat

undvika förluster i samband med de enstaka fall av fallissemang som förekommit på elmarknaden.

Bedömningar av åtgärdsbehov

Enligt direktiven kan utredningen överväga två typer av åtgärder för att söka lösa f.d. leveranskoncessionärens problem med kraftanskaffningsavtal i samband med koncessionens förtida upphörande. I första hand skall utredningen överväga allmänna och övergripande åtgärder för att justera avtalsvillkor. I andra hand kan utredningen ta initiativ till förhandlingar mellan berörda parter om justeringar i enskilda avtal.

Allmänna och övergripande åtgärder i syfte att justera avtalsvillkoren i löpande kraftanskaffningsavtal skulle i sig kunna innebära betydande ingrepp i den fria elmarknadens funktionssätt. Enligt utredningens mening bör sådana åtgärder därför endast kunna bli aktuella om ett större antal f.d. leveranskoncessionärer i samband med koncessionens förtida upphörande har betydande problem med kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder.

Enligt utredningens mening är dock inte problemen av sådan omfattning att allmänna och övergripande åtgärder i syfte att justera avtalsvillkor är motiverade. Dels torde endast ett fåtal f.d. leveranskoncessionärer alltså ha mer betydande problem (som framgått bedömer utredningen t.ex. att detta endast gäller för omkring hälften av de 20 företag som i utredningens enkät angav allvarliga eller mycket allvarliga problem). Dels härrör de kvarstående problemen för dessa företag i allmänhet inte från kraftanskaffningsavtal som inte omförhandlats eller frånträtts, utan från prissäkringsavtal, omförhandlade kraftanskaffningsavtal, frånträdde kraftanskaffningsavtal eller från en kombination av dessa problemtyper.

I intervjuundersökningen har utredningen inte stött på någon f.d. leveranskoncessionär som håller det för sannolikt att företagets situation skulle förbättras om utredningen tog initiativ till förhandlingar i syfte att söka justera företagets avtal. Mot denna bakgrund torde behov av denna åtgärd knappast föreligga enligt utredningens mening. För detta talar också att samtliga intervjuade f.d. leveranskoncessionärer som har kontaktat sin råkraftleverantör i syfte att justera sitt avtal av leverantören har givits möjlighet att bedriva sådana förhandlingar. Överlag bedömer dessa f.d. leveranskoncessionärer också att förhandlingarna därvid – oavsett om parterna kommit överens eller ej – lett så långt det är möjligt att komma förhandlingsvägen. I utredningens enkät angav några enstaka f.d. leveranskoncessionärer att man har problem med kraftanskaffningsavtal men ändå inte har kontaktat sin råkraftleverantör

i syfte att söka justera avtalet. I intervjuundersökningen har dessa f.d. leveranskoncessionärer överlag gjort bedömningen att förhandlingar överhuvudtaget inte är en lämplig metod för att åtgärda företagets problem.

De större råkraftleverantörer som utredningen kontaktat har förklarat att deras kunder överlag fått möjlighet att omförhandla sina kraftanskaffningsavtal, t.ex. så att bättre marknadsanpassning sker.

Sammantaget bedömer Kraftavtalsutredningen att det inte finns behov av någon av de åtgärder som enligt direktiven kan övervägas, dvs. varken av allmänna och övergripande åtgärder för att justera avtalsvillkor eller av att utredningen söker ta initiativ till förhandlingar i enskilda fall. Utredningen har heller inte tagit några initiativ till förhandlingar i enskilda fall.

Kraftavtalsutredningen gör även bedömningen att de åtgärder som utredningen enligt direktiven kan överväga inte är lämpliga för att söka lösa problemen för de relativt få f.d. leveranskoncessionärer som alltså kan antas ha mer betydande problem. Utredningen har inte – vid sidan av de åtgärder som nämns i direktiven – sökt analysera om det finns andra åtgärder som skulle kunna vara befogade för att lösa kvarstående problem för sådana företag.

Sammanfattningsvis finner utredningen således att resultatet av de genomförda undersökningarna inte motiverar några åtgärder av den art som angivits i direktiven.

1 Utredningens uppdrag och uppläggning

1.1 Bakgrund

Riksdagen beslutade hösten 1995 att ett nytt regelverk för elmarknaden skulle träda i kraft den 1 januari 1996 (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1, rskr. 1995/96:2). Beslutet innebar att konkurrens infördes i handel med och produktion av el. En förutsättning för att en kund skulle få tillträde till den öppna elmarknaden var att man lät installera utrustning som möjliggjorde timvis mätning av elförbrukningen.

Vid tiden för elmarknadens reformering förväntades emellertid kostnaderna för timvis mätning bli så betungande för mindre kunder att de skulle få svårt att agera på en helt öppen elmarknad. I stället antogs de bli beroende av sin gamla elleverantör som därigenom skulle behålla en monopolliknande ställning. I syfte att ge konsumenter med låg elförbrukning – samt även småskalig elproduktion – ett särskilt skydd under övergången till en fri elmarknad infördes därför ett system med leveranskoncession i samband med elmarknadsreformen den 1 januari 1996.

Leveranskoncessionen var ett tillstånd att bedriva kommersiell verksamhet med elhandel inom ett visst geografiskt område. Inom detta område gavs koncessionshavaren ensamrätt att leverera el till de kunder som inte ville installera timvis mätutrustning och byta leverantör. Koncessionshavaren kunde inte exkludera några kunder utan var skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder som inte önskade byta elleverantör. Koncessionshavaren var även skyldig att köpa el som producerades i småskaliga elproduktionsanläggningar inom området. Elförsäljning inom leveranskoncession och inköp av el från småskaliga elproduktionsanläggningar skulle ske till skäligt pris. Tillsyn utövades av nätmyndigheten.

Systemet var tänkt som en övergångslösning i avvaktan på att förutsättningarna på elmarknaden utvecklats dithän att kravet på timvis mätning inte längre kunde anses utgöra ett hinder för små konsumenter att

byta elleverantör¹. Leveranskoncessioner meddelades för en tid på fem år, dvs. till och med år 2000.

Inför elmarknadsreformen beslutades att leveranskoncessionssystemet skulle utvärderas innan de fem åren löpt ut. Sommaren 1998 tillsatte regeringen därför en särskild utredare (dir. 1998:37) med uppgift att utvärdera leveranskoncessionssystemet. Utredningen, som antog namnet LEKO-utredningen, skulle bl.a. analysera behovet och konsekvenserna av att undanta kunder med låg elanvändning från grundprincipen om timvis mätning. Enligt utredningens ursprungliga direktiv skulle uppdraget redovisas senast den 1 november 1999.

I november 1998 redovisade näringsutskottet emellertid, i samband med beredningen av prop. 1997/98:159, som sin uppfattning att LEKO-utredningens uppdrag borde skärpas och preciseras på visst sätt i de små elkonsumenternas intresse. Utskottet ansåg att utredningen borde ges i uppdrag att lägga fram förslag om att undantag från grundprincipen om timvis mätning skulle göras för kunder med ett säkringsabonnemang om högst 25 A. Utskottet framhöll samtidigt att detta skulle ses som ett första steg och att timmätarkravet på sikt borde kunna slopas även för övriga mindre förbrukare med ett säkringsabonnemang om högst 63 A. Näringsutskottet menade vidare att regeringen borde återkomma till riksdagen under våren 1999 med ett förslag om bestämmelser om slopat timmätarkrav som skulle kunna träda i kraft senast den 1 november 1999. Riksdagen beslutade den 4 december 1998 i enlighet med näringsutskottets förslag (bet. 1998/99:NU4, rskr. 1998/99:53).

Mot denna bakgrund gavs LEKO-utredningen den 11 februari 1999 genom tilläggsdirektiv (dir. 1999:19) i uppdrag att till den 1 april 1999 analysera olika konsekvenser av att undanta vissa elanvändare från kravet på timvis mätning. Utredningens analys redovisades i delbetänkandet Öppen elmarknad (SOU 1999:44). Vidare uppdrog regeringen den 28 januari 1999 åt Svenska kraftnät att i samråd med Energimyndigheten föreslå och utforma ett system för schablonavräkning av elleveranser som skulle träda i kraft den 1 november 1999.

Det samlade utredningsarbetet låg till grund för regeringens proposition Införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m. (prop. 1998/99:137). I denna föreslogs ändringar i ellagen som syftade till att möjliggöra undantag från grundprincipen om timvis mätning för vissa elanvändare. För dessa elanvändare föreslogs att schablonberäkning istället skulle tillämpas. Förbrukningsgränsen för schablonberäkning föreslogs bli 200 A för kunder med säkringsabonnemang och 135 kW för lågspänningskunder med effektabonnemang. Med denna gräns sa-

¹ Se t.ex. prop. 1997/98:159, Genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el, m.m.

des schablonberäkningen komma att omfatta ca 99,5 % av landets elanvändare. Schablonberäkning föreslogs införas från och med den 1 november 1999.

I propositionen sades vidare att ett införande av schablonberäkning skulle innebära att hela elmarknaden öppnades för konkurrens, vilket på ett genomgripande sätt skulle förändra förutsättningarna för den verksamhet som bedrevs med stöd av leveranskoncession. Mot denna bakgrund föreslog regeringen att leveranskoncessionssystemet skulle avskaffas i samband med att schablonberäkning infördes den 1 november 1999. Riksdagen följde regeringens förslag (bet. 1999/2000:NU4, rskr. 1999/2000:1).

Regeringens proposition Införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m. lämnades i slutet av maj 1999. Att leveranskoncessionssystemet inte skulle kunna upprätthållas när schablonberäkning infördes hade dock framstått som starkt sannolikt redan tidigare. Således gjorde LEKO-utredningen en sådan bedömning i december 1998, vilket framfördes i en särskild skrivelse till regeringen². Vidare uttalades i de tilläggsdirektiv LEKO-utredningen gavs den 11 februari 1999 att regeringen delade utredningens uppfattning i denna fråga.

Elhandel med stöd av leveranskoncession bedrevs totalt i ca 250 geografiska områden. Vid systemets upphörande den 1 november 1999 var ca 135 olika elhandelsföretag leveranskoncessionärer. Dessa bedrev verksamhet med stöd av leveranskoncession i ett eller flera områden per företag³. Företagen kan grovt indelas i tre grupper:

- *Vertikalt integrerade större kraftproducenter*, dvs. främst Birka, Graninge, Sydkraft och Vattenfall.
- *Gemensamt ägda elhandelsföretag*, dvs. ett knappt tjugotal mindre eller medelstora företag (ofta kommunalt ägda) som tidigare funnits på elmarknaden och som slagit samman sina respektive elhandelsverksamheter⁴.
- *Lokala/kommunala elhandelsföretag*, dvs. främst kommunala bolag, men även vissa privata aktiebolag, ekonomiska föreningar m.m.

² Övergripande bedömningar beträffande schablonavräkning och det fortsatta utredningsarbetet avseende leveranskoncessionssystemet. (Skrivelse till regeringen 1998-12-22).

³ Antalet koncessionsområden framgår av Energimyndighetens genomgång av utvecklingen av elpriser inom leveranskoncession 1996-1999. Antalet företag har beräknats utifrån adresser som erhållits från Svenska Kraftverksföreningen och Sveriges Elleverantörer som underlag för utredningens enkät (se bilaga 2).

⁴ Uppgiften om antal företag är hämtad från Sveriges Elleverantörers rapport Marknads- och strukturförändringar 1998.

Storleken på de företag som var leveranskoncessionärer varierar kraftigt. Flertalet har dock relativt få kunder. Av en undersökning som SIFO utförde åt LEKO-utredningen hösten 1998 framgick exempelvis att 80 % av leveranskoncessionärerna hade färre än 30 000 kunder och att 50 % hade färre än 10 000 kunder.

1.2 Utredningens direktiv och uppläggning

Beslutet att avskaffa leveranskoncessionssystemet från och med den 1 november 1999 innebar att koncessionerna upphörde att gälla 14 månader i förtid. I utredningens direktiv (dir. 1999:89) anförs att elhandelsföretag emellertid ingått kraftanskaffningsavtal för att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder med utgångspunkten att koncessionen skulle finnas kvar till utgången av år 2000 och att företagen därmed skulle behålla huvuddelen av kunderna fram till dess.

Enligt direktiven kan f.d. leveranskoncessionärer mot denna bakgrund ha slutit långsiktiga kraftanskaffningsavtal som är ofördelaktiga i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen. På motsvarande sätt kan enligt direktiven problem även ha uppstått för f.d. leveranskoncessionärer som har slutit långsiktiga prissäkringsavtal på den nordiska elbörsen Nord Pools terminsmarknad.

Mot denna bakgrund skall Kraftavtalsutredningen kartlägga omfattningen av f.d. leveranskoncessionärers problem med kraftanskaffnings- och prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande. Vidare skall utredningen analysera hur problemen påverkar vissa i direktiven särskilt angivna förhållanden. Vad avser kraftanskaffningsavtal skall utredningen även bedöma om det finns behov av generella lösningar i syfte att justera avtalsvillkor eller av att utredningen tar initiativ till förhandlingar mellan berörda parter i syfte att få villkoren i enskilda avtal justerade.

Direktiven återges i sin helhet i bilaga 1.

Utredningsarbetet har bedrivits i två faser.

Den första fasen omfattade främst de aktiviteter av tydligt kartläggande karaktär som anges i direktiven. Således sökte utredningen kartlägga omfattning, utformning och karaktär av f.d. leveranskoncessionärers långsiktiga kraftanskaffningsavtal samt hur många f.d. leveranskoncessionärer som har varit aktiva på Nord Pools terminsmarknad och hur stor del av deras omsättning fram till utgången av år 2000 som var prissäkrad när intentionerna blev kända att leveranskoncessionen skulle upphöra i november 1999. Utöver detta sökte utredningen även kart-

lägga förekomst m.m. av omförhandlade eller frånträdde kraftanskaffningsavtal samt av prissäkringsavtal med annan motpart än Nord Pool.

Kartläggningen gjordes genom en skriftlig enkät under perioden januari till februari. Enkätens resultat redovisade utredningen i en lägesredovisning till Näringsdepartementet den 1 mars 2000. Enkäten riktades till samtliga 135 företag som var leveranskoncessionärer när systemet upphörde den 1 november 1999. Svar i någon form inkom från 76 företag (varav två efter att lägesredovisningen inlämnats). Svarsfrekvensen var således relativt låg (56 %) och svaren var inte i alla hänseenden fullständiga. Bl.a. gällde detta i vad mån avtalen explicit medgav möjlighet till frånträdande eller omförhandling. Enligt utredningens mening kan dock antas att de företag som anser sig ha problem och tror att utredningen kan medverka till att förbättra situationen också svarade på enkäten och att svaren speglar deras syn på de aktuella problemen i tillräcklig utsträckning.

I det nu föreliggande betänkandet har utredningen valt att endast översiktligt beröra enkätens resultat när så är befogat för det löpande resonemangets skull. För närmare information om enkäten hänvisas till bilaga 2 där en förkortad version av lägesredovisningen återges.

Lägesredovisningen speglade företagens egna bedömningar i enkät-svaren och utredningen gjorde i detta läge i huvudsak inga försök till tolkningar av dessa bedömningar. De mer analytiska aktiviteter som anges i direktiven har i stället bedrivits i utredningsarbetets *andra fas*, vilken det nu föreliggande betänkandet främst behandlar. Enligt direktiven innebär dessa mer analytiska aktiviteter att utredningen skall:

- Bedöma vilka risker f.d. leveranskoncessionärer till följd av sina avtal utsätts för genom att systemet med leveranskoncession upphört i förtid.
- Bedöma hur stor risken är för att f.d. leveranskoncessionärer hamnar i ekonomiska svårigheter till följd av att systemet med leveranskoncession upphört i förtid.
- Bedöma hur f.d. leveranskoncessionärers eventuella svårigheter påverkar strukturförändringar och konkurrens på elmarknaden.
- Beakta konsekvenser för den kommunala ekonomin.
- Bedöma vilka konsekvenser det förtida upphörandet av leveranskoncessionen medför för de företag som har varit aktiva på Nord Pools terminsmarknad och för Nord Pool som marknadsplats. Om de företag som varit aktiva på Nord Pools terminsmarknad kan drabbas av ekonomiska svårigheter till följd av leveranskoncessionens förtida upphörande skall utredningen även utifrån bl.a. Nord

Pools regelverk analysera vilka möjligheter och alternativ företagen har.

I arbetets andra fas har utredningen även sökt bedöma behovet av åtgärder. Analysen har därvid koncentrerats till de två typer av åtgärder som utredningen enligt direktiven kan överväga. Om utredningen finner att det förekommer avtalsvillkor i kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder som får betydande följder för tidigare leveranskoncessionärer skall utredningen således i första hand överväga allmänna och övergripande lösningar för att justera avtalsvillkoren. I andra hand kan utredningen ta initiativ till förhandlingar mellan berörda parter om justeringar i enskilda avtal.

Som underlag för sina bedömningar av konsekvenser och behov av åtgärder har utredningen följt upp enkätundersökningens resultat genom telefonintervjuer med 31 av de f.d. leveranskoncessionärer som besvarade enkäten samt genom möten och andra kontakter med några avtalsmotparter till f.d. leveranskoncessionärer.

Urvalet för intervjuerna med f.d. leveranskoncessionärer gjordes utifrån två kriterier. Dels intervjuades samtliga företag som – oavsett problemtyp – i enkäten angivit att man har allvarliga eller mycket allvarliga problem. Dels intervjuades samtliga företag som – oavsett grad av problem – i enkäten angivit att man har problem med kraftanskaffningsavtal som ej omförhandlats och/eller med bilaterala prissäkringsavtal, eftersom dessa avtalstyper innan intervjuundersökningen inleddes antogs vara de som kunde vara möjliga att påverka förhandlingsvägen.

I sitt arbete har utredningen även inhämtat synpunkter vid möten med Nord Pool, Svenska Kommunförbundet, Svenska Kraftverksföreningen samt, vid två tillfällen, med Sveriges Elleverantörer. Dessa organisationer ombads även att lämna synpunkter på utredningens lägesredovisning av den 1 mars. Synpunkter inkom från Nord Pool, Svenska Kraftverksföreningen och Sveriges Elleverantörer.

Vidare har utredningen från de utredningsmän som i Finland analyserat motsvarande problem inhämtat information om hur det finska arbetet bedrivits. Dessa kontakter har skett med hjälp av elektronisk post.

1.3 Betänkandets disposition

Den fortsatta framställningen har disponerats på följande sätt. I *kapitel 2* analyseras de konsekvenser som tas upp i utredningens direktiv samt redovisas bl.a. de skriftliga synpunkter på utredningens

lägesredovisning som inkommit. I *kapitel 3* diskuteras behovet av de åtgärder som enligt direktiven kan övervägas.

Till betänkandet har även fogats utredningens direktiv (*bilaga 1*), en förkortad version av utredningens lägesredovisning (*bilaga 2*) samt en redogörelse för de finska utredningsmännens arbete (*bilaga 3*).

2 Bedömningar av konsekvenser

I detta kapitel behandlas de i direktiven angivna frågorna kring konsekvenser av leveranskoncessionssystemets förtida upphörande (avsnitten 2.1 till 2.5) samt redovisas viss annan information av intresse i sammanhanget (avsnitt 2.6).

Vad avser frågorna kring konsekvenser av leveranskoncessionssystemets förtida upphörande har kapitlet disponerats utifrån den indelning enligt vilken frågorna presenteras i direktiven. Eftersom frågorna delvis överlappar varandra innebär detta att redogörelsen i avsnitten 2.1 till 2.5 innehåller vissa upprepningar.

2.1 Risker som den enskilde f.d. leveranskoncessionären utsätts för

En av de frågor utredningen enligt direktiven skall behandla är vilka risker det förtida upphörandet av leveranskoncessionen medför för den enskilde f.d. leveranskoncessionären.

Generellt sett kan sägas att införandet av schablonberäkning den 1 november 1999 på ett genomgripande sätt har förändrat förutsättningarna för de f.d. leveranskoncessionärerna. En ny marknadssituation med starkt ökad konkurrens råder. Företagen möter härmed nya möjligheter och utsätts även för nya risker.

Vad beträffar risker är den största skillnaden att elanvändarna nu fritt kan byta elleverantör. Företagen riskerar därför i långt högre grad än tidigare att tappa kunder. Många av de f.d. leveranskoncessionärer som utredningen intervjuat har också angivit att företagets största problem för närvarande är risken för att de kunder man alltjämt har skall byta leverantör. Att denna risk är påtaglig visas av att 75 % (44 av 59) av de f.d. leveranskoncessionärer som svarade på frågor om kundrörlighet i utredningens enkät angav att man tappat fler kunder än man vunnit sedan schablonberäkningen infördes. I genomsnitt uppvisade de 59 företagen ett negativt nettokundflöde om ca 340 kunder per företag.

Att f.d. leveranskoncessionärer efter införandet av schablonberäkning i högre grad riskerar att tappa kunder är emellertid en konsekvens av att elmarknaden öppnats för konkurrens. Denna riskökning hade företagen ställts inför oavsett när i tiden schablonberäkningen införts. Den har således inte uppstått till följd av det förtida upphörandet av leveranskoncessionen och är därför inte primärt ett sådant problem som Kraftavtalsutredningen enligt direktiven skall analysera.

Samtidigt bör sägas att många av de f.d. leveranskoncessionärer som intervjuats har uttryckt stark kritik mot statsmakternas agerande i samband med införandet av schablonberäkning. Bl.a. har vissa företag anfört att det förtida upphörandet av leveranskoncessionen kan betraktas som ett slags avtalsbrott och att man bör kompenseras ekonomiskt för detta. I utredningens intervjuundersökning har också anförts att någon form av ekonomisk kompensation är den enda åtgärd som på ett mer verkkningsfullt sätt skulle kunna avhjälpa eventuella problem kopplade till kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande.

Vidare har vissa av de intervjuade företagen angivit att det förtida upphörandet av leveranskoncessionen givit företagen sämre möjligheter att förbereda sig för de nya marknadsförutsättningarna än vad som skulle ha varit fallet om schablonberäkningen införts vid den tidpunkt då koncessionen ursprungligen var tänkt att upphöra, dvs. vid utgången av år 2000. Enligt dessa företag har de f.d. leveranskoncessionärerna därigenom tappat fler kunder än vad man annars skulle ha gjort.

Enligt utredningens mening är de risker som f.d. leveranskoncessionärer utsätts för till följd av det förtida upphörandet av leveranskoncessionen framför allt kopplade till vilka förutsättningar som finns för att få till stånd justeringar i företagens avtal. Därvid torde situationen se helt olika ut beträffande prissäkringsavtal och kraftanskaffningsavtal.

Vad beträffar finansiella avtal som ingåtts i syfte att prissäkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder torde det i allmänhet vara så att f.d. leveranskoncessionärer saknar möjlighet att omförhandla dessa avtal. Detta kan innebära problem för företagen, eftersom de till följd av den ökade konkurrensen i allmänhet både tvingats sänka sina försäljningspriser och tappat kunder.

Visserligen torde det inte vara svårt att om man så önskar i förtid ta sig ur en oförmånlig prissäkringsposition. Oavsett om prissäkringen skett via Nord Pool eller bilateralt med annan motpart än Nord Pool torde den som prissäkrat sig nämligen kunna kvitta sig ur sin position genom att ingå ett rakt motsatt avtal. Man får dock själv stå den förlust som eventuellt kan uppstå.

Att omförhandla villkoren för ett löpande prissäkringsavtal torde däremot vara mycket svårt. Nord Pools regelverk ger inget utrymme för

att justera ingångna prissäkringsavtal och såvitt utredningen kan bedöma går det därför inte att omförhandla ett avtal med Nord Pool som motpart. Även bilaterala prissäkringsavtal torde i praktiken vara mycket svåra att påverka förhandlingsvägen. För detta talar flera omständigheter. En är att företag som prissäkrar sig bilateralt ofta ingår sådana avtal med många olika motparter – vilka dessutom i sin tur prissäkrar sig hos många olika motparter – varför det torde vara svårt att skapa en fungerande förhandlingsarena. En annan är att samtliga f.d. leveranskoncessionärer och motparter som utredningen intervjuat varit starkt övertygade om att bilaterala prissäkringsavtal inte kan omförhandlas. Utredningens antagande inför intervjuundersökningen – att bilaterala prissäkringsavtal eventuellt kan omförhandlas – har således inte bekräftats.

Beträffande kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder är situationen annorlunda. Såvitt utredningen kan bedöma torde nämligen liten risk föreligga för att någon f.d. leveranskoncessionär helt skulle sakna möjlighet att få ett sådant avtal justerat. Efter avregleringen tycks nämligen råkraftleverantörerna av affärsmässiga skäl i allmänhet ha varit måna om att behålla sina kunder och därför sökt medverka till att anpassa avtalen till de nya marknadsförutsättningarna. Samtliga de elhandelsföretag som lämnat svar i utredningens enkät- och intervjuundersökningar har också om man så önskat av sina råkraftleverantörer givits möjlighet att omförhandla eller frånträda sitt kraftanskaffningsavtal, oavsett om sådana möjligheter angetts i avtalen eller ej¹. Enligt de råkraftleverantörer utredningen talat med gäller detta också alla f.d. leveranskoncessionärer.

Ett annat tecken på att råkraftleverantörerna av affärsmässiga skäl sökt måna om sina kunder i samband med införandet av schablonberäkning och konkurrensutsättning i elhandeln är att de ofta tycks erbjuda även andra åtgärder än just omförhandling eller frånträdande av avtal för att förbättra konkurrensmöjligheterna för sina kunder, de f.d. leveranskoncessionärerna. T.ex. tycks elhandelsföretagen inte sällan kunna erhålla premier e.d. från sina råkraftleverantörer när de tecknar avtal med nya slutkunder och på så vis även ökar sina inköpsbehov. I utredningens intervjuundersökning har några f.d. leveranskoncessionärer för övrigt angivit att man visserligen har valt att inte omförhandla sitt avtal, men att man till följd av den här typen av åtgärder från rå-

¹ Visserligen angav fyra f.d. leveranskoncessionärer i sina enkätsvar att man förvägrats möjligheten att omförhandla, men att döma av utredningens intervjuer tycks det i dessa fall snarare ha handlat om att företagen erbjudits omförhandlingsvillkor som man inte accepterat.

kraftleverantörens sida ändå i praktiken har betydligt mindre problem än vad man uppgav i sitt enkätsvar.

Utredningens intryck av de förhandlingar som förekommit kring justeringar av avtal är att de ofta bedrivits i relativt samförstånd. Ett tecken på det är att många f.d. leveranskoncessionärer i intervjuerna har uttryckt förståelse för att man i förhandlingarna vanligen fått acceptera någon form av motprestation (t.ex. längre avtal, större volym, lösenavgift e.d.) för att exempelvis erhålla mer marknadsanpassade priser eller helt frånträda avtalet.

I sammanhanget kan också sägas att utredningens intervjuer tyder på att det knappast vore meningsfullt för utredningen att söka initiera ytterligare förhandlingar i syfte att justera enskilda avtal. De f.d. leveranskoncessionärer som intervjuats har nämligen överlag gjort bedömningen antingen att de förhandlingar som redan förekommit lett så långt det är möjligt att komma förhandlingsvägen – oavsett om parterna kommit överens eller ej – eller att förhandlingar överhuvudtaget inte är en lämplig metod för att söka komma till rätta med företagets problem. Det senare gäller framför allt för företag med prissäkringsavtal.

Vad avser företagets möjligheter att få sina avtal justerade – liksom hur företagen bedömer förutsättningarna för att bedriva ytterligare förhandlingar – har utredningen inte kunnat konstatera några systematiska skillnader mellan exempelvis stora och små f.d. leveranskoncessionärer eller mellan företag med olika typer av ägarförhållanden e.d. Såvitt utredningen kan bedöma torde detta innebära att f.d. leveranskoncessionärers möjligheter till justeringar av sina kraftanskaffningsavtal inte på något avgörande sätt påverkats av vilka relationer företaget i övrigt har till sin råkraftleverantör. Sålunda synes det i detta hänseende vara av mindre betydelse att vissa f.d. leveranskoncessionärer är helt fristående och endast köper kraft från sin leverantör, medan andra har ett nära samarbete med sin råkraftleverantör i ytterligare avseenden och ibland även helt eller delvis ägs av leverantören.

Att de intervjuade företagen i förekommande fall bedömer att man kommit så långt det är möjligt att komma förhandlingsvägen innebär emellertid inte att samtliga företag också är nöjda med resultatet av de förhandlingar som förekommit. Vissa företag tycks nämligen ha accepterat vad man själva betraktar som ofördelaktiga omförhandlingsvillkor; t.ex. angav 24 företag i utredningens enkät att man har någon form av problem trots att man omförhandlat eller frånträtt sitt kraftanskaffningsavtal. Mot denna bakgrund gör utredningen bedömningen att det förtida upphörandet av leveranskoncessionen medför en risk för att vissa f.d. leveranskoncessionärer kan befinna sig i en ofördelaktig situation jämfört med sina konkurrenter även om man uttömt de möjligheter som finns att förhandlingsvägen åtgärda problemen.

2.2 Sannolikhet för att f.d. leveranskoncessionärer hamnar i ekonomiska svårigheter

Enligt direktiven skall utredningen bedöma hur stor risken är för att f.d. leveranskoncessionärer hamnar i ekonomiska svårigheter till följd av det förtida upphörandet av koncessionen. För att få en bild av detta har utredningen ställt frågor kring ekonomiska konsekvenser i såväl den skriftliga enkätundersökningen som i de uppföljande intervjuerna.

I enkäten ombads företagen att bedöma om man har ekonomiska problem som är kopplade till kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal och som har uppstått till följd av leveranskoncessionssystemets förtida upphörande. Bedömningen gjordes enligt skalan ”inga problem”, ”vissa problem”, ”allvarliga problem” respektive ”mycket allvarliga problem”. Sammanlagt 46 av de 76 företag som besvarade enkäten angav att man har sådana problem, enligt nedanstående fördelning (observera att några företag angav problem av mer än ett slag, varför det totala antalet företag i sammanställningen överstiger 46):

- Problem med kraftanskaffningsavtal som inte har omförhandlats: 17 företag, varav 12 med allvarliga eller mycket allvarliga problem,
- Problem som härrör från kraftanskaffningsavtal som omförhandlats eller frånträtts: 24 företag, varav 7 med allvarliga eller mycket allvarliga problem,
- Problem med Nord Pool-avtal: 9 företag, varav 4 med allvarliga eller mycket allvarliga problem, samt
- Problem med prissäkringsavtal med annan motpart än Nord Pool: 15 företag, varav 7 med allvarliga eller mycket allvarliga problem.

Tjugo företag angav i enkäten att man har allvarliga eller mycket allvarliga problem av något eller några av de nämnda slagen.

Att döma av utredningens uppföljande intervjuer med f.d. leveranskoncessionärer torde problemen emellertid både vara av mindre allvarlig karaktär och beröra färre företag än vad enkäten gav intryck av. För detta talar flera iakttagelser som gjorts vid intervjuerna.

En sådan iakttagelse är att flertalet företag visserligen tappat fler kunder än man vunnit sedan schablonberäkningen infördes, men att många företag ändå betraktar detta problem som möjligt att hantera eftersom kundörligheten hittills varit måttlig. Många av de intervjuade företagen har vidare angivit att företagets största problem för närvarande är risken för att de kunder man alltjämt har skall byta leverantör. Detta är emellertid ett potentiellt problem, varför flera av de intervju-

ade företagen har sagt sig ha svårt att i dagsläget bedöma hur stora effekter de problem som angivits i enkäten egentligen medför.

En annan iakttagelse som talar för att de ekonomiska problemen sannolikt är mindre omfattande än vad enkäten gav intryck av är att inget av de intervjuade företagen har sagt sig riskera att gå i konkurs till följd av problem av det slag utredningen studerar.

I sammanhanget bör också påpekas att många av de intervjuade företagen gjort bedömningen att de problem som angivits i enkäten visserligen medför att företagets vinst övergångsvis minskar, men att företaget dock inte under något år kommer att redovisa negativt resultat på grund av problemen.

Vidare har ett flertal av de intervjuade f.d. leveranskoncessionärerna angivit att företagets råkraftinköp sker till sådana villkor att man har en positiv marginal på all el man säljer. Att döma av intervjuerna torde inköpsvillkor av detta slag förekomma hos flertalet större råkraftleverantörer och inte sällan ha förhandlats fram i samband med att f.d. leveranskoncessionärer fått sina gamla kraftanskaffningsavtal justerade. Inköpsvillkor som möjliggör för f.d. leveranskoncessionärer att ha en positiv marginal på all el man säljer kan t.ex. vara utformade så att inköpspriserna är helt marknadsanpassade eller på olika sätt differentierade i förhållande till de priser företagen erbjuder sina slutkunder.

I anslutning till föregående stycke bör dock samtidigt sägas att det bland de f.d. leveranskoncessionärer som intervjuats även finns företag som uppgivit att delar av försäljningsvolymen säljs till lägre pris än vad denna volym köps in till. Detta tycks dock höra till ovanligheterna.

För att problemen med kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionssystemets förtida upphörande sannolikt är mindre omfattande än vad enkäten gav intryck av talar vidare att omkring hälften av de 20 företag som i enkäten angav allvarliga eller mycket allvarliga problem, vid intervjuerna mer eller mindre uttryckligen har angivit att problemen inte är så svåra som man angav i enkäten. Den förändrade synen sägs i några fall bero på att avtalet justerats sedan enkätsvaret inlämnades.

I de fall där avtalet justerats sedan enkätsvaret inlämnades kan företagens eventuella kvarvarande problem inte längre rubriceras som ”problem med kraftanskaffningsavtal som inte har omförhandlats” och föranleder därför knappast några ytterligare förhandlingsinitiativ från Kraftavtalsutredningens sida. Vid intervjuerna har de f.d. leveranskoncessionärerna därutöver även pekat på andra omständigheter som sammantaget talar för att det sannolikt inte vore meningsfullt för utredningen att söka initiera förhandlingar i syfte att justera avtalet i något av de totalt 17 fall där f.d. leveranskoncessionärer i enkäten angivit problem med kraftanskaffningsavtal som inte har omförhandlats. Bland

de omständigheter företagen tagit upp kan nämnas att man bedömer att det saknas förutsättningar att omförhandla avtalet, att avtalsparterna inte kunnat komma överens förhandlingsvägen men att det ändå inte vore meningsfullt att genomföra ytterligare förhandlingsförsök, att förhandlingar för närvarande pågår eller att avtalet löpt ut.

Utredningens samlade bedömning av de iakttagelser som gjorts i intervjuundersökningen är således att problemen med kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessions-systemets förtida upphörande sannolikt både är av mindre allvarlig karaktär och berör färre företag än vad enkäten gav intryck av.

Detta hindrar emellertid inte att det kan finnas enskilda företag som har betydande problem. Såvitt utredningen kan bedöma torde detta t.ex. gälla för omkring tio företag som i intervjuundersökningen uppgivit att man alltjämt har allvarliga eller mycket allvarliga problem. Det bör dock noteras att inte heller något av dessa företag gjort bedömningen att man hotas av konkurs till följd av problemen.

Bland de f.d. leveranskoncessionärer som kan antas ha mer betydande problem finns både stora och små företag. Problemens art varierar bland dessa företag. I allmänhet handlar det dock om problem med prissäkringsavtal, med omförhandlade kraftanskaffningsavtal, med frånträdade kraftanskaffningsavtal eller om en kombination av dessa problemtyper. Några enstaka företag har problem som härrör från kraftanskaffningsavtal som inte omförhandlats eller frånträtts. Vanligen har företagen i dessa fall dock även problem med exempelvis prissäkringsavtal. Kraftanskaffningsavtalen löper i dessa fall vanligen till utgången av år 2000. Vidare omfattar dessa företags avtal ofta en mindre del av företagets totala elförsäljning; t.ex. har ett företag angivit att det rör sig om mindre än 10 %. Samtliga företag som kan sägas ha mer betydande problem som till någon del härrör från kraftanskaffningsavtal som inte justerats har i utredningens intervjuundersökning angivit att det av olika skäl saknas förutsättningar för att justera avtalet genom förhandlingar med motparten. Vanligen har företagen därför heller inte kontaktat sin råkraftleverantör i detta syfte.

2.3 Påverkan på strukturomvandling och konkurrens

Enligt direktiven skall utredningen bedöma hur f.d. leveranskoncessionärers eventuella svårigheter påverkar strukturförändringar och konkurrenssituation på elmarknaden.

Generellt sett kan sägas att införandet av schablonberäkning har lett till ökad konkurrens, prispress och minskade marginaler i elbranschen. Vissa antaganden om hur de nya marknadsförutsättningarna skulle komma att påverka strukturen på elmarknaden gjordes inför reformen. T.ex. redovisade LEKO-utredningen vissa bedömningar av vilka konsekvenser en öppen elmarknad skulle få för de företag som var leveranskoncessionärer. LEKO-utredningens bedömningar grundade sig bl.a. på en analys av den framtida ekonomin för de företag som var leveranskoncessionärer som konsultföretaget Price Waterhouse utfört åt utredningen².

I konsultrapporten antogs att elhandelsföretagens marginaler skulle komma att sjunka på en öppen marknad. Företagen antogs därför behöva vara relativt stora för att framgent kunna bedriva lönsam, fullskalig elhandelsverksamhet. I konsultrapporten bedömdes framtida lönsamhet kräva en försäljningsvolym som översteg 500 GWh per år, vilket enligt en SIFO-undersökning som LEKO-utredningen lät utföra hösten 1998 knappt 20 % av leveranskoncessionärerna uppnådde vid denna tid³. Mot denna bakgrund bedömde LEKO-utredningen att införandet av schablonberäkning skulle leda till en genomgripande omstrukturering av försäljningsverksamheten på elmarknaden.

LEKO-utredningen menade vidare att de strukturförändringar som kunde förutses var en följd av övergången till en fri marknad i sig och inte kopplade till att schablonberäkning skulle införas just den 1 november 1999.

Kraftavtalsutredningen delar åsikten att eventuella strukturförändringar som blir följden av införandet av schablonberäkning i första hand beror på att elmarknaden öppnats för konkurrens och således inte hänger samman med att leveranskoncessionen upphört i förtid. Detta hindrar emellertid inte att det förtida upphörandet av leveranskoncessionen – vilket flera av de intervjuade företagen också framhållit – kan ha givit vissa f.d. leveranskoncessionärer sämre möjligheter att konkurrera med övriga elhandelsföretag än vad som skulle ha varit fallet om schablonberäkningen införts först vid den tidpunkt då koncessionen ursprungligen var tänkt att upphöra.

Således kan f.d. leveranskoncessionärers konkurrensmöjligheter sannolikt hämmas av de risker företagen utsätts för till följd av det förtida upphörandet av leveranskoncessionen (som framgått av avsnitt 2.1

² Se LEKO-utredningens delbetänkande Öppen elmarknad (SOU 1999:44) och underlagsrapporten Översiktlig analys av den framtida ekonomin för leveranskoncessionärerna (Price Waterhouse, november 1998).

³ Som jämförelse kan sägas att omkring 25 % av de 76 företag som besvarade Kraftavtalsutredningens enkät angav att man år 1999 sålde mer än 500 GWh.

handlar dessa risker enligt utredningens mening i första hand om att företagen torde sakna möjlighet att justera eventuella ofördelaktiga prissäkringsavtal samt att vissa företag till följd av oförmånliga omförhandlingsvillkor kan befinna sig i en ofördelaktig situation även om man uttömt de möjligheter som finns att förhandlingsvägen åtgärda problem med kraftanskaffningsavtal). Teoretiskt sett skulle dessa risker i sin tur kunna driva på takten i strukturförändringen av elmarknaden. Utredningen har dock inte fått några direkta indikationer på att strukturomvandlingen skulle ha påskyndats genom leveranskoncessionens förtida upphörande.

Syftet med att införa schablonberäkningen var i första hand att ge konsumenterna bättre möjligheter att utnyttja den fria elmarknadens fördelar. I sammanhanget finns därför skäl att påpeka att det förtida upphörandet av leveranskoncessionen såvitt utredningen kan bedöma inte har försämrat elanvändarnas möjligheter att dra nytta av den öppna marknaden. Det finns på marknaden ett stort antal konkurrerande elhandelsföretag av olika karaktär att välja mellan.

2.4 Konsekvenser för den kommunala ekonomin

I direktiven anges att utredningen skall beakta eventuella konsekvenser för den kommunala ekonomin av det förtida upphörandet av leveranskoncessionen.

Av de 76 f.d. leveranskoncessionärer som besvarade utredningens enkät är 45 helt eller delvis kommunalt ägda. I enkäten uppgav 11 av dessa 45 företag att man har problem med kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande som är av sådan art att de även medför problem för kommunen. I fyra fall uppgavs företagets problem medföra allvarliga problem för kommunen.

Utredningens intervjuundersökning har omfattat nio av de elva f.d. leveranskoncessionärer som i enkäten angav problem för kommunen, däribland de fyra som angav allvarliga problem. Samtliga dessa nio företag har i intervjuerna uppgivit att kommunens problem endast innebär att man som ägare övergångsvis får sämre avkastning på sitt investerade kapital. Inget av de intervjuade företagen har angivit några mer långtgående problem.

Enkät- och intervjuundersökningarna talar enligt utredningens mening för att problem med kraftanskaffnings- och prissäkringsavtal i samband med det förtida upphörandet av leveranskoncessionen endast

medför begränsade konsekvenser för den kommunala ekonomin. Detta intryck förstärks också av att Svenska Kommunförbundet till utredningen framfört att ingen kommun hört av sig till förbundet med anledning av problem av det slag utredningen studerar.

2.5 Konsekvenser för f.d. leveranskoncessionärer som varit aktiva på Nord Pool och för Nord Pool som marknadsplats

Enligt direktiven skall utredningen bedöma vilka konsekvenser det förtida upphörandet av leveranskoncessionen medför för f.d. leveranskoncessionärer som varit aktiva på Nord Pool och för Nord Pool som marknadsplats. Utifrån bl.a. Nord Pools regelverk skall utredningen även analysera vilka möjligheter och alternativ företagen har om de drabbas av ekonomiska svårigheter till följd av leveranskoncessionernas förtida upphörande.

Av de 76 företag som svarade på utredningens enkät uppgav tolv att man har finansiella avtal som före december 1998 ingicks i syfte att prissäkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionärer och som alljämt löper och har Nord Pool som motpart⁴. Enligt uppgift från Nord Pool är totalt ett tjugotal f.d. leveranskoncessionärer kunder hos Nord Pool.

Omfattningen av den prissäkring som skett via Nord Pool varierar mellan de tolv företag som i enkäten angav att man har sådana prissäkringsavtal. Något enstaka företag angav i enkäten att man fram till utgången av år 2000 prissäkrat 80–90 % av företagets inköpsvolym via Nord Pool. För flertalet företag sades det handla om 25 % av inköpsvolymen eller mindre. Några företag angav att man även prissäkrat en del av inköpsvolymen genom bilaterala prissäkringsavtal med annan motpart än Nord Pool.

I enkäten ombads företagen även att bedöma om förekomsten av Nord Pool-avtalet medför ekonomiska problem för företaget i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen. Nio av de tolv företagen angav att man har sådana problem, varav fyra sade sig ha allvarliga eller mycket allvarliga problem.

⁴ Att utredningen i enkäten utgick från december 1998 beror på att det, som framgått av avsnitt 1.1, vid denna tidpunkt framstod som sannolikt att schablonberäkning skulle komma att införas den 1 november 1999 och att leveranskoncessionen samtidigt skulle upphöra.

Som förväntat tycks företagens problem med prissäkringsavtal med Nord Pool som motpart i allmänhet handla om att de prissäkrat sig på en relativt hög prisnivå jämfört med dagens börspris. Således ligger prisnivån bland de nio företag som i enkäten angav att man har problem med Nord Pool-avtal vanligen mellan ca 17 och 19 öre/kWh. I något enstaka fall har prissäkringen skett på nivån 21 öre/kWh.

Beträffande vilka möjligheter och alternativ företagen har utifrån Nord Pools regelverk i det fall de drabbas av ekonomiska svårigheter till följd av att leveranskoncessionens förtida upphörande kan sägas att regelverket inte ger något utrymme för att justera ingångna prissäkringsavtal. Nord Pool som börs råder heller inte över de priser som framkommer inom börshandeln. Såvitt utredningen kan bedöma går det mot denna bakgrund inte att omförhandla ett avtal med Nord Pool, utan i det fall en f.d. leveranskoncessionär ingått ett ofördelaktigt prissäkringsavtal så får företaget stå den förlust som eventuellt kan uppstå. Om man inte önskar vänta ut avtalet kan man i och för sig när som helst kvitta sig ur sin position genom att ingå ett rakt motsatt avtal, men även i detta fall får man stå den eventuella förlust som uppstår.

Utredningen har inte tillräckligt detaljerad information om de enskilda företagens förhållanden för att mer i detalj bedöma vilka ekonomiska konsekvenser de i enkäten angivna problemen med prissäkringsavtal som ingåtts på Nord Pool medför för företagen. Att döma av vad företagen angivit i intervjuundersökningen torde problemen dock inte i något fall vara av den arten att företaget hotas av konkurs.

Såvitt utredningen kan bedöma torde f.d. leveranskoncessionärens problem med prissäkringsavtal endast medföra försumbara konsekvenser för Nord Pool som marknadsplats. Nord Pool ställer nämligen stränga ekonomiska säkerhetskrav på de aktörer som handlar på elbörsen, vilket bl.a. innebär att risken är mycket liten för att problem hos aktörerna skall påverka Nord Pool. Enligt uppgift från Nord Pool har också säkerhetskraven inneburit att Nord Pool kunnat undvika förluster i samband med de enstaka fall av fallissemang som förekommit på elmarknaden.

2.6 Övriga inhämtade synpunkter

Utöver vad som redovisats i avsnitten 2.1 till 2.5 har viss övrig information av intresse för utredningens ställningstaganden framkommit i utredningsarbetet.

Bl.a. bad utredningen i början av mars Nord Pool, Svenska Kommunförbundet, Svenska Kraftverksföreningen och Sveriges Elleverantörer att lämna synpunkter på utredningens lägesredovisning av den

1 mars (vilken i förkortad version återges i betänkandets bilaga 2). Synpunkter inkom från Nord Pool, Svenska Kraftverksföreningen och Sveriges Elleverantörer och dessa sammanfattas nedan.

Nord Pool lät endast meddela man inte hade några synpunkter att redovisa.

Svenska Kraftverksföreningen menade att enkätens resultat tyder på en relativt problemfri systemomläggning sett ur leveranskoncessionärernas synvinkel. Bakgrunden härtill var att de företag som inte svarat på enkäten enligt föreningens mening inte torde ha några allvarliga problem att redovisa och att ett övervägande flertal av de företag som svarade inte angav allvarliga problem med kraftanskaffningsavtal (95 % av de tillfrågade) eller med prissäkringsavtal med Nord Pool eller annan motpart (92 % av de tillfrågade).

Enligt Svenska Kraftverksföreningen visade enkätens resultat därmed att regeringens i utredningens direktiv uttryckta farhågor om att leveranskoncessionärer med långa kraftanskaffningsavtal fått problem genom att avtalen blivit ofördelaktiga i den nya situationen uppenbarligen inte har besannats. Föreningen menade att det därför inte finns anledning för Kraftavtalsutredningen att ta fram och föreslå generella lösningar för att justera avtalsvillkoren. Något sådant kunde enligt föreningen störa den alltmer väl fungerande nordiska elmarknaden och vore därför helt fel.

Svenska Kraftverksföreningen sade sig heller inte se anledning för utredningen att ta upp förhandlingar med berörda parter för att få villkoren justerade. Föreningen rekommenderade utredningen att i sitt fortsatta arbete istället koncentrera sig på de företag som i enkäten angivit allvarliga eller mycket allvarliga problem och närmare analysera de problem som angetts.

Samtidigt ville Svenska Kraftverksföreningen poängtera att den helt övervägande andelen företag själva lyckats förhandla fram rimliga lösningar av avtalsfrågorna. Föreningen menade att de företag som ännu inte fått fram sådana lösningar på eget initiativ själva bör göra nya försök. Till dessa företags hjälp skulle utredningen enligt föreningen kunna föreslå att affärsjuridisk expertis ställs till deras förfogande för vissa begränsade insatser på statens bekostnad. På så sätt skulle enligt Svenska Kraftverksföreningen erhållas en affärsmässigt god lösning på hela den förtida omläggningen från ett system med leveranskoncessioner till en helt öppen marknad.

Enligt *Sveriges Elleverantörer* pekade lägesredovisningen på att det är de små och medelstora företagen som drabbas hårdast. Dessa företag har enligt Sveriges Elleverantörer en sämre finansiell uthållighet mot långvariga förluster. Enligt föreningen har företagen planerat sin verksamhet utifrån de förutsättningar som den femåriga leveranskoncessio-

nen ställde upp. Enligt Sveriges Elleverantörer drabbas företagen nu av negativa ekonomiska konsekvenser till följd av att leveranskoncessionssystemet upphört i förtid. Dessa negativa konsekvenser kan enligt föreningen innebära allvarliga ekonomiska problem för företagen.

Vidare menade Sveriges Elleverantörer att företagen nu tvingas konkurrera med helt andra förutsättningar än andra leverantörer på elmarknaden. Med bakgrund av den hårdnande konkurrensen på elmarknaden menade föreningen att det inte är sannolikt att företagen kan kompensera sig på marknaden för den skada som uppstår.

Sveriges Elleverantörer framförde vidare att man anser att det är viktigt att Kraftavtalsutredningen snabbt går vidare och försöker hitta generella lösningar för att justera avtalsvillkoren för de drabbade företagen. Föreningen menade att det också är viktigt att utredningen praktiskt kan ta initiativ till förhandlingar och där bistå företagen. Sådan medverkan borde enligt föreningen kunna bidra till att förhandlingar kan effektiviseras och att där underlätta en positiv lösning. I syfte att ytterligare stärka de tidigare leveranskoncessionärernas ställning föreslog Sveriges Elleverantörer även att affärsjuridisk kompetens borde kunna ställas till företagens förfogande på statens bekostnad.

I sitt yttrande över utredningens lägesredovisning menade Sveriges Elleverantörer vidare att utredningen bör överväga att till regeringen föreslå att de företag som drabbas av finansiella problem på grund av att leveranskoncessionen upphört i förtid skall ges möjligheter till kompensation för dessa förluster.

Vad beträffar övrig information av intresse för utredningens ställningstaganden bör även nämnas att utredningen vid ett möte med Sveriges Elleverantörer i början av maj presenterade huvuddragen i den analys som redovisats i avsnitten 2.1 till 2.5. Utredningen framförde bl.a. att den bedömde att problemen var mindre omfattande än vad enkäten gav intryck av, att ingen f.d. leveranskoncessionär torde riskera att gå i konkurs till följd av de problem utredningen studerar, att de f.d. leveranskoncessionärer som så önskat i allmänhet torde ha givits möjlighet att med sina råkraftleverantörer bedriva förhandlingar kring justeringar i avtalet samt att det knappast fanns skäl för utredningen att ta initiativ till ytterligare förhandlingar.

Efter mötet kommunicerade Sveriges Elleverantörer utredningens preliminära bedömningar till samtliga medlemsföretag. Företagen uppmanades även att kontakta föreningen eller Kraftavtalsutredningen om man anser att utredningens bedömningar inte överensstämmer med verkligheten. Enligt uppgift från Sveriges Elleverantörer hade efter fyra veckor inget företag hört av sig till föreningen med anledning av detta. Inte heller till utredningen har något företag hört av sig.

3 Bedömningar av åtgärdsbehov

I direktiven anges att utredningen kan överväga två typer av åtgärder. Om utredningen finner att det förekommer avtalsvillkor i kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder som får betydande följder för tidigare leveranskoncessionärer skall utredningen således i första hand överväga allmänna och övergripande lösningar för att justera avtalsvillkoren. I andra hand kan utredningen ta initiativ till förhandlingar mellan berörda parter om justeringar i enskilda avtal.

I det följande diskuteras i tur och ordning behovet av dessa två typer av åtgärder.

Finns behov av generella åtgärder för att justera avtalsvillkor?

Eventuella allmänna och övergripande åtgärder i syfte att justera avtalsvillkoren i löpande kraftanskaffningsavtal skulle i sig kunna innebära betydande ingrepp i den fria elmarknadens funktionssätt. För att sådana åtgärder skall kunna bli aktuella torde därför framför allt två kriterier behöva vara uppfyllda enligt utredningens mening. Dels måste det förekomma avtalsvillkor som medför, som det heter i direktiven, ”betydande följder” för f.d. leveranskoncessionärer. Dels måste ett större antal f.d. leveranskoncessionärer vara drabbade av sådana problem.

Såvitt utredningen kan bedöma är inget av dessa kriterier uppfyllt. Visserligen torde några företag ha mer betydande problem kopplade till kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande. Dessa problem härrör dock i allmänhet inte från kraftanskaffningsavtal som inte omförhandlats, utan från prissäkringsavtal, omförhandlade kraftanskaffningsavtal, frånträdade kraftanskaffningsavtal eller från en kombination av dessa problemtyper. Vidare torde de f.d. leveranskoncessionärer som kan antas ha mer betydande problem vara få till antalet. Utredningens intervjuer tyder således på att endast omkring hälften av de 20 företag som i utredningens enkät angav allvarliga eller mycket allvarliga problem allt-

jämt har betydande problem, vilket är mindre än 10 % av de företag som var leveranskoncessionärer när systemet upphörde den 1 november 1999¹.

Sammantaget anser Kraftavtalsutredningen mot denna bakgrund att det inte finns behov av allmänna och övergripande åtgärder för att justera avtalsvillkor i löpande kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder.

Teoretiskt sett skulle i och för sig liknande generella åtgärder kunna vara en metod för att hantera problem av ett annat slag. Således angav 24 f.d. leveranskoncessionärer i utredningens enkät att man befinner sig i en ofördelaktig situation trots att man sökt åtgärda problemen genom att omförhandla eller frånträda sitt kraftanskaffningsavtal (sju av företagen angav att man har allvarliga eller mycket allvarliga problem till följd av detta). Detta skulle teoretiskt sett kunna tala för att f.d. leveranskoncessionärer – till följd av exempelvis ojämlika förhandlingspositioner – tvingats acceptera oskäligen villkor i samband med att man omförhandlat eller frånträtt kraftanskaffningsavtal som avsåg att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder och att generella åtgärder skulle kunna vara befogade för att justera dessa villkor.

Enligt utredningens mening finns emellertid inte skäl att tro att f.d. leveranskoncessionärer generellt sett skulle ha tvingats acceptera oskäligen villkor i samband med att man omförhandlat eller frånträtt kraftanskaffningsavtal. Sålunda tycks de uppnådda villkoren inte i något fall medföra att företagen riskerar att gå i konkurs, att döma av utredningens intervjuundersökning. Det intryck utredningen fått av de förhandlingar som förekommit mellan råkraftleverantörer och f.d. leveranskoncessionärer är också att de ofta bedrivits i relativt samförstånd. För detta talar t.ex. att många av de intervjuade f.d. leveranskoncessionärerna har uttryckt förståelse för att råkraftleverantörerna i samband med förhandlingarna krävt någon form av motprestation (t.ex. längre avtal, större volym, lösenavgift e.d.) i utbyte mot exempelvis mer marknadsanpassade priser eller möjlighet att helt frånträda avtalet.

Enligt utredningens mening finns mot denna bakgrund heller inte behov av generella åtgärder för att justera villkor som framförhandlats i samband med att f.d. leveranskoncessionärer omförhandlat eller från-

¹ Ett visst mörkertal kan dock förekomma, eftersom enkäten endast besvarades av 56 % av de företag som var leveranskoncessionärer när systemet upphörde den 1 november 1999. Enligt utredningens mening finns dock starka skäl att tro att de företag som valde att inte besvara enkäten heller inte har betydande problem. I sammanhanget bör också påpekas att även om relativt få företag torde ha mer betydande problem, så betyder detta dock givetvis inte att problemet blir mindre allvarligt för de företag som verkligen är drabbade.

trätt kraftanskaffningsavtal som avsåg att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder.

Finns behov av att initiera förhandlingar i enskilda fall?

Om Kraftavtalsutredningen så finner lämpligt kan utredningen enligt direktiven ta initiativ till förhandlingar mellan f.d. leveranskoncessionärer och deras motparter i syfte att få till stånd justeringar i enskilda kraftanskaffningsavtal.

För att det skall vara meningsfullt för utredningen att i ett enskilt fall ta initiativ till förhandlingar krävs rimligen att den f.d. leveranskoncessionären själv anser att en sådan åtgärd kan förbättra företagets situation. I intervjuundersökningen har utredningen emellertid inte stött på något företag som anser detta.

Således har samtliga intervjuade f.d. leveranskoncessionärer givits möjlighet att bedriva förhandlingar kring justeringar av sitt kraftanskaffningsavtal om man kontaktat sin råkraftleverantör i detta syfte. Överlag bedömer dessa f.d. leveranskoncessionärer också – oavsett om parterna kommit överens eller ej – att de förhandlingar som därvid förekommit lett så långt det är möjligt att komma förhandlingsvägen. Vidare visar intervjuundersökningen att de enstaka f.d. leveranskoncessionärer som trots att man i utredningens enkät angav att företaget har problem med sitt kraftanskaffningsavtal har valt att inte kontakta sin råkraftleverantör i syfte att söka justera avtalet, överlag bedömer att förhandlingar överhuvudtaget inte är en lämplig metod för att åtgärda företagets problem.

Enligt Kraftavtalsutredningens mening talar intervjuundersökningens resultat för att det inte finns behov av att utredningen söker ta initiativ till ytterligare förhandlingar mellan berörda parter om justeringar i enskilda avtal. Några sådana aktiviteter har därför heller inte bedrivits inom ramen för utredningsarbetet.

Utredningens slutsatser

Mot den redovisade bakgrunden bedömer Kraftavtalsutredningen att det inte finns behov av någon av de åtgärder som utredningen enligt regeringens direktiv kan överväga, dvs. varken av allmänna och övergripande åtgärder för att justera avtalsvillkor eller av att utredningen söker ta initiativ till förhandlingar i enskilda fall när det gäller kraftanskaffningsavtalen.

Kraftavtalsutredningen gör även bedömningen att de åtgärder som enligt direktiven kan övervägas inte är lämpliga för att söka lösa problemen för det fåtal f.d. leveranskoncessionärer som allttjämt kan antas ha mer betydande problem.

Som framgått bedömer utredningen att omkring hälften av de 20 företag som i enkäten angav allvarliga eller mycket allvarliga problem allttjämt torde ha mer betydande problem kopplade till kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal i samband med det förtida upphörandet av leveranskoncessionen. Det bör dock påpekas att samtliga dessa företag i utredningens intervjuundersökning gjort bedömningen att problemen inte är av så allvarlig karaktär att företaget riskerar att gå i konkurs.

Bland de f.d. leveranskoncessionärer som kan antas ha mer betydande problem finns både stora och små företag. Problemens art varierar bland dessa företag. I allmänhet handlar det dock om problem med prissäkringsavtal, med omförhandlade kraftanskaffningsavtal, med frånträdade kraftanskaffningsavtal eller om en kombination av dessa problemtyper. Några enstaka företag har problem som härrör från kraftanskaffningsavtal som inte omförhandlats eller frånträtts. Vanligen har företagen i dessa fall dock även problem med exempelvis prissäkringsavtal. Kraftanskaffningsavtalen löper i dessa fall vanligen till utgången av år 2000. Vidare omfattar dessa företags avtal ofta en mindre del av företagets totala elförsäljning; t.ex. har ett företag angivit att det rör sig om mindre än 10 %. Samtliga de företag som kan sägas ha mer betydande problem som till någon del härrör från kraftanskaffningsavtal som inte justerats har i utredningens intervjuundersökning angivit att det av olika skäl saknas förutsättningar för att justera avtalet genom förhandlingar med motparten. Vanligen har företagen därför heller inte kontaktat sin råkraftleverantör i detta syfte.

Främst två skäl talar för att de åtgärder som utredningen enligt direktiven kan överväga inte är lämpliga för att söka lösa problemen för de företag som kan antas ha mer betydande problem. Dels är dessa företag rimligen för få till antalet för att motivera allmänna och övergripande åtgärder för att justera avtalsvillkor. Dels är företagens problem såvitt utredningen kan bedöma inte av den arten att de kan påverkas med hjälp av förhandlingar, vilket också företagen själva framfört i intervjuundersökningen. Utredningen har inte – vid sidan av de åtgärder som nämns i direktiven – sökt analysera om det finns andra åtgärder som skulle kunna vara befogade för att lösa kvarstående problem för dessa företag.

Sammanfattningsvis finner utredningen således att resultatet av de genomförda undersökningarna inte motiverar några åtgärder av den art som angivits i direktiven.

Kommittédirektiv

Översyn av kraftanskaffningsavtal som ingåtts av leveranskoncessionär

Dir. 1999:89

Beslut vid regeringssammanträde den 11 november 1999.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas för att se över leveranskoncessionärernas långsiktiga kraftanskaffningsavtal. Utredaren skall

- kartlägga omfattningen av leveranskoncessionärernas långsiktiga kraftanskaffningsavtal och dessas utformning och karaktär,
- bedöma vilka konsekvenser de långsiktiga kraftanskaffningsavtalen får för de enskilda företagen och för marknadssituationen.

Utredaren skall därefter om denne finner det lämpligt

- ta fram och föreslå generella lösningar för att justera avtalsvillkoren,
- ta upp förhandlingar med berörda parter i syfte att få villkoren justerade.

Bakgrund

Ellagstiftningen

Riksdagen beslutade hösten 1995 att ett nytt regelverk för elmarknaden skulle träda i kraft den 1 januari 1996 (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1, rskr. 1995/96:2). Beslutet innebar omfattande förändringar i lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). Genom beslutet infördes också en ny lag, lagen (1994:618) om handel med el, m.m. I och med detta infördes

konkurrens i handel och produktion av el, vilket innebar att alla kunder fritt kunde välja vilken elleverantör de ville köpa av. För att kunden skulle få tillträde till den öppna marknaden krävdes att kunden installerade en timmätare. För att bl.a. skydda de små konsumenterna och den småskaliga elproduktionen infördes systemet med leveranskoncession.

Riksdagen beslutade i oktober 1997 att bestämmelserna i ellagen och lagen om handel med el, m.m. skulle föras samman till en ny ellag (SFS 1997:857, prop. 1996/97:136, bet. 1997/98:NU3, rskr. 1997/98:27). Det materiella innehållet i den nya ellagen baseras i huvudsak på den från 1996 gällande ellagstiftningen. Vissa ändringar och kompletteringar av lagstiftningen har gjorts utifrån förslag i slutbetänkandet Ny ellag (SOU 1995:108), betänkandet Regler för handel med el (SOU 1996:49) och betänkandet Konsumentskydd på elmarknaden (SOU 1996:104). Ellagen (1997:857) trädde i kraft den 1 januari 1998.

Regeringens proposition med förslag till vissa ändringar i ellagen (prop. 1997/98:159) behandlade i första hand ändringar som föranleds av genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (96/92/EG) om gemensamma regler för den inre marknaden för el, det s.k. elmarknadsdirektivet (EGT L 27, 30.1.1997, s. 20, Celex 396L0092). Därutöver föreslogs ändringar i ellagen som syftade till att förbättra elmarknadens funktionssätt.

Regeringen beslutade den 20 maj 1998 om direktiv för utvärdering av systemet med leveranskoncessioner och bemyndigade chefen för Närings- och handelsdepartementet att tillkalla en särskild utredare (dir. 1998:37). Utredningen antog namnet LEKO-utredningen. I samband med beredningen av prop. 1997/98:159 redovisade näringsutskottet i betänkandet Vissa elmarknadsfrågor som sin uppfattning att LEKO-utredningens uppdrag borde skärpas och preciseras på visst sätt i de små elkonsumenternas intresse. Utskottet menade också att regeringen borde återkomma till riksdagen under våren 1999 med ett förslag om bestämmelser om slopat timmätarkrav som kan träda i kraft senast den 1 november. Riksdagen beslutade i enlighet med näringsutskottets förslag (bet. 1998/99:NU4 rskr. 1998/99:53).

I propositionen Införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m. (prop. 1998/99:137) föreslogs vissa ändringar i ellagen (1997:857) som syftade till att möjliggöra undantag från grundprincipen om timvis mätning för vissa elanvändare. För dessa elanvändare föreslogs istället att schablonberäkning skulle tillämpas. Förbrukningsgränsen för schablonberäkning föreslogs bli 200 A, vilket för effekt-kunder motsvarar 135 kW. Schablonberäkning skulle enligt förslaget införas från och med den 1 november 1999. Riksdagen följde regering-

ens förslag (SFS 1999:770, prop. 1998/99:137, bet. 1999/2000:NU4, rskr. 1999/2000:1).

När schablonberäkning infördes öppnades hela marknaden för konkurrens. Därmed förändrades förutsättningarna för de företag som idag är leveranskoncessionärer på ett genomgripande sätt. Regeringen har därför gjort bedömningen att leveranskoncessionssystemet inte kan upprätthållas.

Effekterna för leveranskoncessionärerna

När elmarknadsreformen trädde i kraft 1996 infördes ett system med leveranskoncession. En innehavare av leveranskoncession är skyldig att dels leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder inom området som inte önskar byta leverantör, dels köpa el från småskalig elproduktion inom området. Priserna för elförsäljning inom leveranskoncession och för inköp av el från småskalig elproduktion kontrollerades av nätmyndigheten. Genom att införa systemet med leveranskoncession avsågs att skapa ett skydd för den småskaliga elproduktionen och för mindre förbrukare under övergången till en fri elmarknad. Leveranskoncessioner meddelades för en tid på fem år, dvs. till och med år 2000. Det beslutades också att leveranskoncessionssystemet skulle utvärderas innan denna tidsperiod var slut.

Att inneha en leveranskoncession innebar både fördelar och nackdelar. I och med införandet av schablonberäkning den 1 november 1999 försvann hindren mot att byta elleverantör. Kunden behöver inte längre skaffa och bekosta timmätaren och uppsägningstiden kortas från sex månader till en månad. Därmed bortfaller den fördel som leveranskoncessionärerna haft, men nackdelarna kvarstår. Därför föreslog regeringen i prop. 1998/99:137 att leveranskoncessionssystemet skulle upphävas den 1 november 1999, dvs. samtidigt som schablonberäkningen infördes.

I elbranschen har det funnits en tradition att sluta långa kraftanskaffningsavtal, inte sällan på upp till fem år eller längre. Det finns därför risk för att de elleverantörer som beviljats leveranskoncession har slutit långa och med dagens mått ofördelaktiga kraftanskaffningsavtal. Kraftanskaffningsavtalen kan innehålla fasta volym- och prisvillkor. När konkurrensen om kunderna ökar kommer försäljningspriset att sjunka och därmed att närma sig inköpspriserna i de långsiktiga anskaffningsavtalen. Inköpspriserna kan i vissa fall komma att ligga högre än det gällande marknadspriset till slutkund. Detta kan få allvarliga följder för såväl leveranskoncessionärerna som för utvecklingen på elmarknaden. Producenter och leverantörer ingick dessa avtal med

utgångspunkt i att leveranskoncessionen skulle finnas kvar till och med år 2000 och att leveranskoncessionären därmed skulle behålla huvuddelen av kunderna fram till dess. Beslutet att införa schablonberäkning från och med den 1 november 1999 innebar att leveranskoncessionerna upphör att gälla 14 månader i förtid.

På uppdrag av LEKO-utredningen gjorde SIFO en undersökning bland landets leveranskoncessionärer. Två tredjedelar av de företag som intervjuades angav att de har kraftanskaffningsavtal som sträcker sig till oktober år 2000 eller längre.

Redan under andra hälften av 1998 och under 1999 har priserna till slutkund sjunkit kraftigt, vilket till viss del kan bero på företagets positionering inför införandet av schablonberäkningen.

I prop. 1998/99:137 gjorde regeringen bedömningen att en särskild utredare bör klarlägga omfattningen av problemet med ofördelaktiga kraftanskaffningsavtal och om det finns behov ta upp förhandlingar med berörda parter i syfte att få avtalsvillkoren justerade.

Uppdraget

En särskild utredare tillsätts för att kartlägga omfattningen av leveranskoncessionärernas långsiktiga kraftanskaffningsavtal och avtalens utformning och karaktär. Med omfattning menas bl.a. hur många leveranskoncessionärer som har sådana avtal, hur långt fram i tiden avtalen sträcker sig och hur stor del av företagets omsättning som dessa avtal täcker.

Utredaren skall kartlägga hur villkoren i dessa avtal ser ut och om det finns möjlighet för leveranskoncessionären att frånträda eller omförhandla avtalen. Därefter skall utredaren bedöma vilka risker som leveranskoncessionärerna utsätts för till följd av att systemet med leveranskoncession upphör i förtid och hur stor risken är för att leveranskoncessionärer till följd av detta hamnar i ekonomiska svårigheter. Utredaren skall också bedöma hur leveranskoncessionärernas eventuella svårigheter påverkar strukturförändringar och konkurrenssituationen på elmarknaden. Konsekvenser för den kommunala ekonomin är en annan aspekt som utredaren också skall beakta.

Det kan finnas leveranskoncessionärer som har slutit långsiktiga prissäkringsavtal på Nord Pools terminsmarknad. Dessa leveranskoncessionärer kan hamna i samma trångmål som de leveranskoncessionärer som har avtal direkt med en producent. Utredaren skall därför kartlägga hur många leveranskoncessionärer som har varit aktiva på Nord Pools terminsmarknad och hur stor del av deras omsättning fram till och med utgången av år 2000 som var prissäkrad när intentionerna

att leveranskoncessionssystemet skulle upphöra i november 1999 blev kända. En bedömning av konsekvenserna för dessa företag av att systemet med leveranskoncession upphör i förtid skall göras. Utredaren skall även bedöma om detta får några konsekvenser för Nord Pool som marknadsplats och i sådana fall vilka konsekvenserna kan bli.

Förhandla om villkoren med marknadens aktörer

Om utredaren finner att det förekommer avtalsvillkor som får betydande följder för tidigare leveranskoncessionärer skall utredaren i första hand försöka finna allmänna och övergripande lösningar för att justera avtalsvillkoren. Utredaren kan i andra hand ta initiativ till förhandlingar mellan de berörda parterna om justeringar i enskilda avtal.

Eftersom Nord Pool är motpart i alla affärer som sluts på elbörsen är köpare och säljare av el på Nord Pool anonyma för varandra. Detta innebär att det inte finns någon säljare att förhandla om avtalsvillkoren med. Om det utifrån kartläggningen visat sig att leveranskoncessionärer kan drabbas av ekonomiska svårigheter som en följd av att systemet med leveranskoncession avskaffas i förtid skall utredaren utifrån bl.a. Nord Pools regelverk analysera vilka möjligheter och alternativ företagen har.

Tidplan

Senast den 1 mars 2000 skall utredaren presentera en lägesredovisning. Lägesredovisningen skall bl.a. innehålla en bedömning av möjligheterna att få avtalsvillkoren justerade via förhandling.

Senast den 1 oktober 2000 skall utredaren redovisa slutresultatet av sitt arbete. Slutredovisningen skall ge en samlad bild av resultatet av förhandlingarna.

Utredningens lägesredovisning av den 1 mars 2000 (förkortad)

Kartläggning av problemens omfattning och karaktär

Inledning

I syfte att kartlägga omfattning och karaktär av f.d. leveranskoncessionärers eventuella problem med kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal i samband med leveranskoncessionens förtida upphörande genomförde utredningen under perioden januari till februari en skriftlig enkätundersökning bland de företag som var leveranskoncessionärer när systemet upphörde den 1 november 1999. Enkätundersökningens resultat presenterade utredningen i en lägesredovisning till Näringsdepartementet den 1 mars 2000.

I denna bilaga presenteras en förkortad version av lägesredovisningen. Framför allt har viss inledande information om utredningens uppdrag m.m. tagits bort, eftersom den framgår av kapitel 1 i betänkandet. Texten i övrigt återges som den presenterades i lägesredovisningen.

I bilagan redovisas inledningsvis viss bakgrundsinformation om enkäten respektive om företagens förhållanden som framkommit i enkäten. Därefter redovisas vad som i enkäten framkommit om omfattning m.m. av kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder respektive av finansiella avtal som ingåtts i syfte att prissäkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder. Vidare redovisas synpunkter som framförts vid vissa möten utredningen hade vid tiden för enkäten. Slutligen redovisas utredningens sammanfattande kommentarer.

Inledningsvis bör sägas att lägesredovisningen av den 1 mars speglade företagens egna bedömningar i enkätsvaren. Utredningen gjorde i detta läge i huvudsak inga försök till tolkningar av dessa bedömningar.

Bakgrundsinformation om enkäten

Utredningens ambition har varit att nå samtliga de företag som var leveranskoncessionärer när leveranskoncessionssystemet upphörde den 1 november 1999. Företagen har identifierats med hjälp av Sveriges Elleverantörer och Svenska Kraftverksföreningen, från vilka utredningen erhållit adresser till berörda företag. Sammanlagt gick enkäten ut till 135 företag.

Svar i någon form har inkommit från 74 företag, vilket ger en svarsfrekvens på 55 %¹. Av de företag som svarat i någon form har dock tre uppgivit att elhandelsverksamheten överförts till annat företag och att de därför valt att avstå från att besvara enkäten. Återstår gör således 71 företag.

Genom att svarsfrekvensen är relativt låg är det svårt att bedöma hur representativa enkätsvaren är för hela kollektivet av f.d. leveranskoncessionärer. Samtidigt har avsikten dock inte i första hand varit att göra en statistisk undersökning, utan att söka fånga in de företag som anser sig ha problem med sina avtal till följd av att leveranskoncessionssystemet upphört i förtid. Enligt utredningens mening kan också antas att de företag som anser sig ha problem och tror att utredningen kan medverka till att förbättra situationen har svarat på enkäten.

För att söka bedöma orsakerna till svarsbortfallet har utredningen dock även varit i kontakt med ca 10 % av de företag som inte svarat på enkäten, vilka valts ut slumpmässigt. Ett par företag har därvid uttryckligen uppgivit att man valt att inte svara på enkäten eftersom man saknar problem av det slag utredningen behandlar. Inte heller de övriga tillfrågade företagen har dock sagt att man har sådana problem. Andra skäl till att inte svara som angivits är att företagets elhandelsverksamhet överförts till annat företag respektive att man inte haft tid att svara. Vidare har ett företag angivit att man anser att de förutsättningar direktiven ger för utredningens arbete inte gör det möjligt att på allvar hantera eventuella problem.

I det fall ett enskilt företag anser att företagets kraftanskaffningsavtal i kombination med att leveranskoncessionen upphävts i förtid medför ekonomiska problem av betydelse för företaget har utredningen i samband med enkäten även bett att få ta del av företagets avtal. Kraftanskaffningsavtal har inkommit från 4 företag.

¹ Det bör noteras att texten i bilagan inte justerats med hänsyn till två ytterligare svar som inkom efter att lägesredovisningen inlämnats. Inget av dessa företag uppgav dock att man har några problem.

Viss bakgrundsinformation om företagen i enkäten

Inledningsvis i enkäten ställdes vissa bakgrundsfrågor kring företagets ägarförhållanden, storlek samt kundrörlighet sedan schablonberäkning infördes.

Av de f.d. leveranskoncessionärer som svarat på enkäten är ett stort antal helt (45 % av företagen) eller delvis (15 %) kommunalt ägda. Bland övriga ägarformer är ekonomisk förening (24 %) och privat ägande (10 %) vanligast.

Av de elhandelsföretag som svarat på enkäten ingår 65 (dvs. ca 90 %) i en koncern, vilken omfattar en eller flera andra typer av verksamhet. Som framgår av tabell 1 nedan är det framför allt vanligt att koncernen även inkluderar nätverksamhet.

Tabell 1. Övriga verksamheter i koncern där elhandel med stöd av leveranskoncession ingått (65 företag totalt)

<i>Typ av verksamhet</i>	<i>Antal elhandelsföretag som angivit att annan verksamhet ingår i koncernen</i>
Nätverksamhet	61 företag
Fjärrvärme	35 företag
Elproduktion	16 företag
IT-tjänster	8 företag
Vatten och avlopp	8 företag
Entreprenader	8 företag
Renhållning/avfall	7 företag
Elinstallation/-service	6 företag
Kyla	6 företag
Övrigt (ca 25 verksamhetstyper angivna)*	25 företag

* 1-4 företag per verksamhetstyp

Vad beträffar elhandelsföretagens omsättning kan sägas att medianvärdet för de företag som svarat på enkäten låg på 47 miljoner kr för senaste bokslutsår (111 miljoner kr för koncerner i förekommande fall). Variationen är dock betydande. T.ex. hade det minsta elhandelsföretaget en omsättning på ca 2 miljoner kr senaste bokslutsår, medan de allra största omsatte flera miljarder kronor i elhandeln. Ett annat sätt att illustrera variationen är att ungefär en tredjedel av de elhandelsföretag som svarat på enkäten hade en omsättning som understeg 25 miljoner kr senaste bokslutsår.

Att företagens storlek varierar kraftigt visas också av hur stor volym el de säljer, se tabell 2 nedan.

Tabell 2. F.d. leveranskoncessionärers totala försäljning av el år 1999

<i>Försåld el år 1999</i>	<i>Andel av svarande företag</i>
Mindre än 50 GWh	17 %
50-100 GWh	19 %
101-250 GWh	23 %
251-500 GWh	15 %
501-1000 GWh	11 %
Mer än 1 000 GWh	15 %

Många av de företag som var leveranskoncessionärer hade nästan uteslutande leveranskoncessionskunder. Av de företag som svarat på enkäten hade således ungefär två tredjedelar mer än 95 % av sin försäljning inom leveranskoncession år 1998, som var det sista hela året med leveranskoncession. Omkring en femtedel av företagen hade mindre än 80 % av försäljningen inom leveranskoncession detta år.

I enkäten frågades även efter hur många kunder företaget vunnit respektive tappat sedan schablonberäkning infördes samt hur stor volym el de vunna och tappade kunderna motsvarar. Dessa frågor har besvarats av 59 företag. Samtliga har tappat kunder. Däremot har 10 av de svarande företagen inte vunnit några kunder. Vidare anger 15 av de svarande företagen att man vunnit fler kunder än man tappat, medan övriga företag har ett negativt netto. Totalt har de 59 företagen vunnit ca 15 000 kunder och tappat ca 35 000. Fördelningen mellan vunna och tappade kunder för de 59 företagen illustreras i tabell 3 nedan.

Tabell 3. Kundlöslighet för f.d. leveranskoncessionärer uttryckt i antal kunder som vunnits och tappats sedan schablonberäkning infördes

<i>Antal kunder</i>	<i>Vunna kunder (andel av svarande företag)</i>	<i>Tappade kunder (andel av svarande företag)</i>
Färre än 25	42 %	12 %
25-50	20 %	17 %
51-100	5 %	19 %
101-250	12 %	15 %
251-500	7 %	15 %
Fler än 500	14 %	22 %

Vidare uppger 12 av de 59 företagen att man sedan schablonberäkningen infördes vunnit en större volym än man tappat, medan övriga företag uppvisar ett negativt netto. Sammantaget har de 59 företagen vunnit ca 260 GWh/år och tappat ca 825 GWh/år. Hur fördelningen

mellan vunnen och tappad volym ser ut för de 59 företagen illustreras i tabell 4 nedan.

Tabell 4. Kundrörlighet för f.d. leveranskoncessionärer uttryckt i volym el som vunnits och tappats sedan schablonberäkning infördes

<i>Volym el</i>	<i>Vunnen volym (andel av svarande företag)</i>	<i>Tappad volym (andel av svarande företag)</i>
Mindre än 1 GWh	51 %	27 %
1-3 GWh	26 %	29 %
4-7 GWh	7 %	15 %
8-15 GWh	8 %	12 %
Mer än 15 GWh	8 %	17 %

Omfattning m.m. av kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder

Utredningen skall kartlägga förekomsten av f.d. leveranskoncessionärens långsiktiga kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder samt avtalens utformning och karaktär. Mot bakgrund av detta tillfrågades företagen i enkäten om de har sådana avtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats. Till de företag som svarade ja på detta ställdes följdfrågor kring avtalets löptid, villkor m.m. Företagen med sådana avtal tillfrågades även om förekomsten av avtalet medför ekonomiska problem för elhandelsföretaget – respektive för kommunen i det fall företaget är kommunägt – i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen.

Utredningen inledde sitt arbete i januari 2000, varför enkäten speglar förhållandena vid denna tid. Med hänsyn till att schablonberäkningen infördes den 1 november 1999 antog utredningen emellertid inför enkäten att ett flertal f.d. leveranskoncessionärer redan sökt åtgärda eventuella problem med kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder. För att söka spegla även dessa fall tillfrågades företagen därför om de omförhandlat eller frånträtt sådana avtal. Till de företag som svarade ja på detta ställdes motsvarande följdfrågor som i föregående stycke.

Ett företag kan omfattas av samtliga de tre ovanstående alternativen, dvs. företaget kan på en gång ha löpande avtal som ej har omförhandlats, ha avtal som har omförhandlats och ha avtal som helt eller delvis har frånträtts. Av de företag som svarat på enkäten uppger 7 att man omfattas av mer än ett alternativ.

Nedan redovisas svaren från f.d. leveranskoncessionärer med kraftanskaffningsavtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats (avsnitt 1), alltjämt löper och har omförhandlats (avsnitt 2) respektive helt eller delvis har frånträtts i förtid (avsnitt 3).

1) Företag med kraftanskaffningsavtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats

Av de företag som svarat på enkäten uppger 24 att man har kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder och som alltjämt löper och ej har omförhandlats.

Att antalet företag är relativt litet beror bl.a. på att många företag redan omförhandlat eller frånträtt sådana avtal. Andra förklaringar som framgår av enkäten är t.ex. att vissa företag haft avtal som nyligen löpt ut. Vidare har några företag som enda kommentar till enkäten angivit att man inte har problem av det slag utredningen undersöker.

Avtalens löptider varierar. Det tidigast ingångna avtalet började löpa från den 1 januari 1993. Vanligast förekommande startdatum är dock början av 1998 (ca 25 % av fallen) samt början av 1996 eller 1997 (båda ca 15 % av fallen). Beträffande avtalens slutdatum kan sägas att ca 40 % av avtalen löper ut den 31 december 2000, medan övriga avtal i allmänhet har slutdatum längre fram i tiden.

Vad avser avtalens prisvillkor uppger 20 av de 24 företagen att avtalet har fasta prisvillkor och då i allmänhet på en relativt hög nivå jämfört med dagens börspris (ofta över 20 öre/kWh). Övriga 4 företag uppger att avtalet inte avser visst pris.

För 14 av de 24 företagen tyder enkätsvaren på att avtalet avser i stort sett hela elhandelsföretagets försäljning. I övriga fall avser avtalet en mindre del av företagets totala försäljning.

Av de 24 företag som har avtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats uppger 3 att avtalsvillkoren medger att företaget kan frånträda avtalet. Övriga företag uppger att avtalsvillkoren inte medger frånträddande.

Sju företag uppger att avtalsvillkoren medger omförhandling, medan övriga företag uppger att avtalsvillkoren inte medger omförhandling.

Företagen tillfrågades även om förekomsten av avtalet medför ekonomiska problem för elhandelsföretaget – respektive för kommunen i det fall företaget är kommunägt – i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen. Svaren på detta redovisas i tabell 5 nedan.

Tabell 5. Företagens bedömning av problem i det fall man har avtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats (24 företag, varav 14 helt eller delvis kommunägda)

	<i>Vissa problem</i>	<i>Allvarliga problem</i>	<i>Mycket allvarliga problem</i>	<i>Ej problem</i>
För företaget	5 företag	10 företag	2 företag	7 företag
För kommunen*	3 företag	2 företag	–	7 företag

* två företag har inte svarat på frågan

Det är svårt att utifrån enkätsvaren urskilja några mönster bland de företag som anser sig ha problem med kraftanskaffningsavtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats. Således omfattar denna grupp exempelvis både relativt stora och små företag.

I de flesta avseenden som enkäten speglar skiljer sig heller inte de företag som uppger att man har problem från dem som uppger att man inte har problem. Således finns inga utläsbara skillnader beträffande kundrärlighet sedan schablonberäkning infördes och ej heller beträffande kraftanskaffningsavtalets löptid eller volymvillkor. Att döma av enkätsvaren finns dock en skillnad mellan dessa grupper vad beträffar avtalets prisvillkor. Naturligt nog uppger således de företag som anser sig ha problem överlag att avtalet avser ett fast – och relativt högt – pris, medan de företag som inte anser sig ha problem tycks ha friare prisvillkor.

Av de företag som säger sig ha problem har 12 kontaktat leverantören för att söka få till stånd omförhandling eller annan förändring av avtalet. Att döma av enkätsvaren har flertalet företag därvid fått erbjudanden om att justera avtalet, dock inte till villkor som man funnit attraktiva. Fyra företag uppger att råkraftleverantören vägrade justera avtalet.

2) Företag med kraftanskaffningsavtal som alltjämt löper och har omförhandlats

Av de företag som svarat på enkäten uppger 27 att man har omförhandlat kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder.

För ca hälften av dessa elhandelsföretag avser det omförhandlade avtalet en mycket stor del av försäljningen (oftast 100 %). För övriga

avser det omförhandlade avtalet 50 % eller mindre av företagets elförsäljning.

Hur avtalet förändrades genom omförhandlingen varierar. Tre modeller är dock vanligast förekommande:

- samma volym, men rörligt pris (i allmänhet kopplat till Nord Pool),
- mindre volym, men samma pris, eller
- lägre pris, men längre avtalstid.

Företagen tillfrågades även om avtalet trots omförhandlingen medför ekonomiska problem för elhandelsföretaget – respektive för kommunen i det fall företaget är kommunägt – i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen. Svaren redovisas i tabell 6 nedan.

Tabell 6. Företagens bedömning av problem i det fall man har avtal som omförhandlats (27 företag, varav 16 helt eller delvis kommunägda)

	<i>Vissa problem</i>	<i>Allvarliga problem</i>	<i>Mycket allvarliga problem</i>	<i>Ej problem</i>
För företaget	14 företag	4 företag	–	9 företag
För kommunen*	3 företag	2 företag	–	9 företag

* två företag har inte svarat på frågan

Utifrån enkätsvaren går det inte att se några mönster bland de företag som uppger sig ha problem. Svaren visar heller inte på några tydliga skillnader mellan de företag som uppger sig ha problem och de företag som inte anser sig ha problem, vad beträffar företagets storlek, kundrörlighet sedan schablonberäkning infördes m.m.

3) Företag med kraftanskaffningsavtal som helt eller delvis frånträtts i förtid

Tio av de företag som svarat på enkäten uppger att man helt eller delvis har frånträtt kraftanskaffningsavtal som ingåtts i syfte att täcka leveranser till leveranskoncessionskunder. I de flesta fallen har frånträdet skett genom att företaget betalat en lösenavgift.

I vilken mån företagen bedömer att villkoren för frånträdet medför ekonomiska problem för elhandelsföretaget – respektive för kommunen i det fall företaget är kommunägt – i den uppkomna situationen

med förtida upphörande av leveranskoncessionen framgår av tabell 7 nedan.

Tabell 7. Företagens bedömning av problem i det fall avtal helt eller delvis frånträtts (10 företag, varav 7 helt eller delvis kommunägda)

	<i>Vissa problem</i>	<i>Allvarliga problem</i>	<i>Mycket allvarliga problem</i>	<i>Ej problem</i>
För företaget	4 företag	2 företag	1 företag	3 företag
För kommunen*	–	–	–	6 företag

* ett företag har inte svarat på frågan

Enkäten visar inte på några tydliga mönster bland de företag som uppger sig ha problem. Enkäten visar heller inte på några uppenbara skillnader mellan denna grupp och de företag som inte anser sig ha problem, vad beträffar företagens storlek, kundrärlighet sedan schablonberäkning infördes m.m.

Omfattning m.m. av finansiella avtal som ingåtts i syfte att pris-säkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder

Enligt direktiven skall utredningen kartlägga hur många f.d. leveranskoncessionärer som har varit aktiva på Nord Pools terminsmarknad och hur stor del av deras omsättning fram till och med utgången av år 2000 som var prissäkrad när intentionerna att leveranskoncessionssystemet skulle upphöra i november 1999 blev kända.

Regeringens proposition Införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m. (prop. 1998/99:137) lämnades i slutet av maj 1999. Att leveranskoncessionssystemet inte skulle kunna upprätthållas när schablonberäkning infördes framstod dock som starkt sannolikt redan i december 1998. Detta eftersom näringsutskottet, i samband med beredningen av prop. 1997/98:159, redovisat som sin uppfattning att regeringen borde återkomma till riksdagen under våren 1999 med ett förslag om bestämmelser om slopat timmätarkrav som skulle kunna träda i kraft senast den 1 november 1999 och riksdagen den 4 december 1998 beslutade i enlighet med näringsutskottets förslag (bet. 1998/99:NU4, rskr. 1998/99:53).

Mot denna bakgrund har utredningen utgått ifrån att december 1998 är den tidpunkt när, som det heter i utredningens direktiv, ”inten-

tionerna att leveranskoncessionssystemet skulle upphöra i november 1999 blev kända”.

Företagen tillfrågades därför i enkäten om de har alltjämt löpande prissäkringsavtal som ingicks före december 1998 och har Nord Pool som motpart. Till de företag som svarade ja på detta ställdes följdfrågor kring avtalets villkor. Företagen med sådana avtal tillfrågades även om förekomsten av prissäkringsavtalet medför ekonomiska problem för elhandelsföretaget – respektive för kommunen i det fall företaget är kommunägt – i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen.

Eftersom ett elhandelsföretag kan ha ingått prissäkringsavtal med andra motparter än Nord Pool ställdes i enkäten även frågor om förekomst och effekter av sådana prissäkringsavtal, på motsvarande sätt som i föregående stycke.

Ett företag kan på en och samma gång ha prissäkringsavtal såväl med Nord Pool som med annan motpart. Av de företag som svarat på enkäten uppper 9 att man befinner sig i denna situation.

Nedan redovisas svaren från f.d. leveranskoncessionärer med finansiella avtal som ingåtts i syfte att prissäkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder och som har Nord Pool som motpart (avsnitt 1) respektive som har annan motpart än Nord Pool (avsnitt 2).

1) Företag med prissäkringsavtal med Nord Pool som motpart

Av de företag som svarat på enkäten uppper 12 att man har finansiella avtal som före december 1998 ingicks i syfte att prissäkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder och som alltjämt löper och har Nord Pool som motpart.

Hur stor procentandel av företagets inköpsvolym som är prissäkrad till och med utgången av år 2000 genom sådana avtal varierar. För något enstaka företag handlar det om 80–90 % av inköpsvolymen. För flertalet företag handlar det emellertid om 25 % eller mindre. Några har dock även prissäkrat en del av inköpsvolymen genom avtal med annan motpart än Nord Pool.

I enkäten ombads företagen att bedöma om förekomsten av prissäkringsavtalet medför ekonomiska problem för elhandelsföretaget – respektive för kommunen i det fall företaget är kommunägt – i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen. Svaren redovisas i tabell 8 nedan.

Tabell 8. Företagens bedömning av problem i det fall man har prissäkringsavtal med Nord Pool som motpart (12 företag, varav 7 helt eller delvis kommunägda)

	<i>Vissa problem</i>	<i>Allvarliga problem</i>	<i>Mycket allvarliga problem</i>	<i>Ej problem</i>
För företaget	5 företag	2 företag	2 företag	3 företag
För kommunen*	3 företag	–	–	3 företag

* ett företag har inte svarat på frågan

Utifrån enkätsvaren är det inte möjligt att bedöma om det finns några särskilda mönster bland de företag som säger sig ha problem med prissäkringsavtal med Nord Pool som motpart eller hur dessa företags förhållanden eventuellt skiljer sig från de företag som inte anser sig ha problem. Allmänt kan dock sägas att det företrädesvis är relativt stora företag som har prissäkringsavtal med Nord Pool som motpart.

2) Företag med prissäkringsavtal med annan motpart än Nord Pool

Av de företag som svarat på enkäten uppger 21 att man har finansiella avtal som före december 1998 ingicks i syfte att prissäkra inköp av kraft avseende leveranser till leveranskoncessionskunder och som alltså jämt löper och har annan motpart än Nord Pool.

Flertalet av dessa företag har genom sådana avtal prissäkrat mellan 20 % och 50 % av företagets inköpsvolym till och med utgången av år 2000. I några enstaka fall är hela inköpsvolymen prissäkrad genom sådana avtal.

Företagens bedömningar av om förekomsten av prissäkringsavtalet medför ekonomiska problem för elhandelsföretaget – respektive för kommunen i det fall företaget är kommunägt – i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionen framgår av tabell 9 nedan.

Tabell 9. Företagens bedömning av problem i det fall man har prissäkringsavtal med annan motpart än Nord Pool (21 företag, varav 18 helt eller delvis kommunägda)

	<i>Vissa problem</i>	<i>Allvarliga problem</i>	<i>Mycket allvarliga problem</i>	<i>Ej problem</i>
För företaget*	7 företag	4 företag	3 företag	6 företag
För kommunen**	5 företag	1 företag	–	9 företag

* ett företag har inte svarat på frågan

** tre företag har inte svarat på frågan

Det är svårt att utifrån enkätsvaren se några tydliga mönster bland de företag som uppger att man har problem. Jämfört med de företag som inte anser sig ha problem tyder enkätsvaren möjligen på att företagen med problem – föga förvånande – i allmänhet har en högre prisnivå i sina avtal.

Synpunkter som framkommit vid utredningens möten

Utöver enkäten har utredningen inför lägesredovisningen diskuterat problemen med kraftanskaffnings- och prissäkringsavtal vid möten med företrädare för Sveriges Elleverantörer, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Kommunförbundet och Nord Pool. Vissa av de synpunkter som därvid framförts finns skäl att redovisa i det här sammanhanget.

Enligt Sveriges Elleverantörer har ett tiotal f.d. leveranskoncessionärer hört av sig och sagt sig ha problem kopplade till avtal i samband med det förtida upphörandet av leveranskoncessionssystemet. Vissa medlemsföretag har även framfört att man har haft svårt att få till stånd omförhandlingar med sin råkraftleverantör.

Vid utredningens möte med Svenska Kraftverksföreningen gjordes bedömningen att råkraftleverantörerna i allmänhet torde vara villiga att omförhandla avtalen, eftersom de vill behålla affärsrelationerna med sina kunder. Företrädarna för Svenska Kraftverksföreningen hänvisade även till att ett antal omförhandlingar skett.

Vad beträffar eventuella problem som kraftanskaffnings- och prissäkringsavtal kan medföra för den kommunala ekonomin, i det fall elhandelsföretaget är kommunägt, så framkom vid utredningens möte med Svenska Kommunförbundet att ingen kommun hört av sig till förbundet med anledning av sådana problem.

Slutligen kan nämnas att det vid utredningens möte med Nord Pool framkom att ett tjugotal f.d. leveranskoncessionärer är kunder hos Nord

Pool. Vidare framfördes att Nord Pool ställer så pass stränga säkerhetskrav på de aktörer som handlar på elbörsen att risken är mycket liten att eventuella problem hos aktörerna skall påverka Nord Pool. I de enstaka fall av fallissemang som förekommit sades också säkerhetskraven ha inneburit att Nord Pool inte drabbats av förluster.

Utredningens sammanfattande kommentarer

Av de företag som svarat på enkäten har 46 angivit att man har problem som är kopplade till kraftanskaffnings- och/eller prissäkringsavtal och som har uppstått till följd av leveranskoncessionssystemets förtida upphörande. Av dessa företag anger 29 endast problem kopplade till kraftanskaffningsavtal, 8 endast problem kopplade till prissäkringsavtal och 9 problem kopplade till såväl kraftanskaffnings- som prissäkringsavtal.

Tjugo företag har angivit att man har allvarliga eller mycket allvarliga problem av något slag.

Av de företag som anger att man har problem är 27 helt eller delvis kommunägda. Av dessa anger 11 att företagets problem även medför problem för kommunen. I 4 fall uppges företagets problem medföra allvarliga problem för kommunen.

Med hänsyn till den relativt låga svarsfrekvensen (55 %) är det svårt att bedöma hur representativa enkätsvaren är för hela kollektivet av f.d. leveranskoncessionärer. Enligt utredningens mening kan dock antas att de företag som anser sig ha problem och tror att utredningen kan medverka till att förbättra situationen har svarat på enkäten.

Det bör poängteras att bedömningarna av problemen helt är företagens egna. Utredningen har ännu inte haft möjlighet att närmare analysera de olika företagens situation. Vad de problem företagen angivit mer konkret står för kan utredningen därför inte uttala sig om i det här skedet av arbetet.

Bland de företag som angivit att man i den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionssystemet har *problem kopplade till kraftanskaffningsavtal* förekommer två olika situationer:

- företag med alltjämt löpande avtal som ej har omförhandlats (17 företag), samt
- företag som sökt åtgärda sina problem genom att omförhandla eller frånträda avtalet, men trots detta anser att företaget befinner sig i en ofördelaktig situation (24 företag, varav tre även ingår i den första gruppen).

De 17 företag som anser sig ha problem med kraftanskaffningsavtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats har varierande löptider för sina avtal. För ca hälften av företagen löper avtalet till utgången av år 2000. Övriga företag har i allmänhet avtal med längre löptid. Vidare kan sägas att för ca 40 % av de företag som anser sig ha problem avser avtalet i stort sett hela elhandelsföretagets försäljning, medan avtalet i övriga fall i allmänhet avser mindre än hälften av försäljningen.

Oavsett om de angivna problemen avser löpande, omförhandlade eller frånträdade avtal är det svårt att utifrån enkätsvaren se några tydliga mönster bland de företag som anser sig ha problem. T.ex. återfinns bland problemfallen såväl stora som små företag och såväl kommunägda företag som företag med annat ägande.

I de flesta avseenden som enkäten speglar skiljer sig heller inte de företag som uppger att man har problem från de företag som uppger att man inte har problem. Således finns inga utläsbara skillnader beträffande exempelvis kundrärlighet sedan schablonberäkning infördes eller beträffande kraftanskaffningsavtalens löptider och volymvillkor. Möjligen kan sägas att de företag som uppger sig ha problem med avtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats i allmänhet – och naturligt nog – har avtal med ett fast och relativt högt pris, medan de företag som inte anser sig ha problem överlag tycks ha friare prisvillkor.

Mindre än hälften av de 17 företag som har problem med kraftanskaffningsavtal som alltjämt löper och ej har omförhandlats uppger att avtalsvillkoren medger att företaget kan frånträda eller omförhandla avtalet. Trots detta talar flera skäl enligt utredningens mening för att råkraftleverantörerna kan vara villiga att justera även de övriga avtalen, låt vara att utredningen ännu inte själv varit i kontakt med berörda leverantörer. Ett sådant skäl är att flera av de elhandelsföretag som anser sig ha problem har kontaktat sin råkraftleverantör i syfte att få avtalen justerade och därvid i flertalet fall fått konkreta erbjudanden om justeringar men inte funnit erbjudandena tillräckligt attraktiva. Ett annat skäl är att enkäten visar att de råkraftleverantörer som är aktuella i de berörda fallen – med något undantag – träffat uppgörelser om omförhandling och frånträddande med andra företag.

Enligt utredningens direktiv skall kartläggningen beträffande pris-säkringsavtal avse hur stor del av inköpsvolymen f.d. leveranskoncessionärer hade prissäkrat till och med utgången av år 2000 när intentionerna att leveranskoncessionssystemet skulle upphöra i november 1999 blev kända. Utredningen har utgått ifrån att december 1998 är den tidpunkt när dessa intentioner blev kända.

I den uppkomna situationen med förtida upphörande av leveranskoncessionssystemet har 17 företag angivit att man har *problem med prissäkringsavtal som ingåtts före december 1998*. Bland dessa finns

två kategorier. Dels företag som har avtal med Nord Pool som motpart (9 företag). Dels företag som har avtal med annan motpart än Nord Pool (15 företag, varav 7 även ingår i den första kategorin).

Hur stor del av dessa 17 företags inköpsvolym som är prissäkrad till och med utgången av år 2000 varierar. Ungefär en tredjedel av företagen har prissäkrat i stort sett hela sin inköpsvolym under denna tid genom avtal med Nord Pool och/eller genom avtal med annan motpart. Övriga företag har till och med utgången av år 2000 prissäkrat ca 50 % eller mindre av inköpsvolymen genom sådana avtal.

I likhet med vad som sades om problemen med kraftanskaffningsavtal är det utifrån enkätsvaren svårt att se några tydliga mönster bland de företag som anser sig ha problem med prissäkringsavtal. Vid en jämförelse mellan dessa företag och de företag som inte anser sig ha problem framträder heller inga uppenbara skillnader beträffande företagens storlek, ägandeform, kundrörlighet sedan schablonberäkning infördes m.m. Möjligen kan sägas att de företag som anser sig ha problem med prissäkringsavtal som ingåtts med annan motpart än Nord Pool naturligt nog tycks ha en högre prisnivå i sina avtal än de företag som inte anser sig ha problem med sådana avtal.

Lägesredovisningen bygger helt på företagens egna bedömningar av problemen. I nästa fas av utredningsarbetet avser utredningen därför att närmare analysera de enskilda fall där företagen uppgivit att man har problem. Utredningen avser även att kontakta berörda motparter i dessa fall.

Med hänsyn till att relativt många företag angivit att man har problem kan dock utredningen i det fortsatta arbetet tvingas att i första hand prioritera de företag som angivit att man har allvarliga eller mycket allvarliga problem.

De finska utredningsmännens arbete

Den finska elmarknaden öppnades helt för konkurrens i och med att schablonavräkning infördes hösten 1998. Öppnandet av marknaden ställde de lokala elhandelsföretagen inför liknande problem som dem Kraftavtalsutredningen studerar. Den finska regeringen tillsatte därför två utredningsmän med uppdrag att söka finna lösningar på de lokala elhandelsföretagens problem. Kraftavtalsutredningen har från utredningsmännen inhämtat följande information om deras uppdrag och arbete.

Utredningsmännens arbete avsåg avtal mellan de två helt dominerande råkraftleverantörerna (s.k. partiförsäljare) och lokala elhandelsföretag (s.k. minutförsäljare). De studerade avtalen hade framförhandlats under åren 1991 till 1995 och började gälla den 1 november 1995. Avtalen hade härmed ingåtts innan det blev känt att elmarknaden skulle öppnas för full konkurrens. Avtalen var i huvudsak av två slag: dels mycket långa avtal (upp till tio år) avseende de lokala elhandelsföretagens grundläggande kraftbehov (s.k. basel), dels kortare avtal (mellan ett och fem år) avseende företagens kompletterande kraftbehov.

Utredningsmännens uppdrag var att bedöma om det fanns omständigheter i kraftanskaffningsavtalen som negativt påverkade de lokala elhandelsföretagens möjligheter att konkurrera och att därefter – om man fann det nödvändigt – föreslå åtgärder som kunde lösa företagens problem. Enligt uppdraget skulle utredningsmännen inte delta i förhandlingar mellan avtalsparterna. Uppdraget avsåg ursprungligen avtalen om basel och utredningsmännen lämnade sina rekommendationer kring dessa avtal i en rapport i februari 1999. Man fick därefter i uppdrag att även lämna en rapport beträffande övriga kraftanskaffningsavtal, vilken lämnades i maj 1999.

I sin analys konstaterade utredningsmännen att öppnandet av den finska elmarknaden hösten 1998 lett till en kraftig priskonkurrens. De lokala elhandelsföretagens intäkter från elförsäljning hade därför minskat, vilket antogs kunna medföra problem för i första hand de företag som hade långsiktiga avtal avseende basel. I de flesta fall bedömdes företagens resultat dock i sin helhet bli positiva tack vare att man även

bedrev nät- och produktionsverksamhet. Utredningsmännen bedömde vidare att det var mycket osannolikt att något företag skulle gå i konkurs till följd av de problem man studerade.

Avseende vilka åtgärder som borde vidtas för att lösa företagens problem med kraftanskaffningsavtal föreslog utredningsmännen att problemen i första hand skulle hanteras genom att avtalsparterna förhandlade fram justeringar av avtalen. Om förhandlingarna strandade föreslog utredningsmännen i andra hand att skiljemannaförfarande skulle utnyttjas.

Som riktlinjer för förhandlingarna mellan avtalsparterna rekommenderade utredningsmännen att volymerna i avtalen om basel skulle reduceras. Man föreslog att de lokala elhandelsföretagen skulle vara skyldiga att under den återstående avtalstiden köpa 25 % av avtalets volym till det pris som stod i avtalet. Resterande volym skulle företagen få köpa på den öppna marknaden. I sin andra rapport lämnade utredningsmännen motsvarande rekommendation beträffande övriga kraftanskaffningsavtal.

I enlighet med sitt uppdrag har de finska utredningsmännen inte deltagit i de förhandlingar som bedrivits mellan råkraftleverantörer och lokala elhandelsföretag i syfte att justera avtalen. Utredningsmännen har emellertid fått information som tyder på att samtliga berörda lokala elhandelsföretag givits möjlighet att förhandla med sina leverantörer och även i förekommande fall träffat överenskommelser om att justera avtalen. Ett lokalt elhandelsföretag väckte visserligen talan om skiljemannaförfarande, men även i detta fall kom parterna till slut överens genom bilaterala förhandlingar innan skiljemannaförfarandet behövde utnyttjas. Den information utredningsmännen fått tyder på att de rekommendationer man lämnade i sina rapporter i huvudsak följts vid förhandlingarna.